

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อต้องการให้เป็นพื้นฐานในการดำเนินงานวิจัย ดังนั้นจึงขอเสนอสาระข้อมูลที่ได้ศึกษาตามลำดับ ดังต่อไปนี้ คือ

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระพระพุทธศาสนา
 - 1.1 มาตรฐานตัวชี้วัดชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
 - 1.2 คำอธิบายสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา
 - 1.3 โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
2. เอกสารประกอบการเรียน
 - 2.1 ความหมายของเอกสารประกอบการเรียน
 - 2.2 ประโยชน์ของเอกสารประกอบการเรียน
 - 2.3 ขั้นตอนการสร้างเอกสารประกอบการเรียน
 - 2.4 การประเมินเอกสารประกอบการเรียน
3. การแสดงละคร
 - 3.1 ความหมายของการแสดงละคร
 - 3.2 ประโยชน์ของการแสดงละคร
 - 3.3 ลักษณะของการแสดงละคร
 - 3.4 ขั้นตอนในการแสดงละคร
 - 3.5 ข้อดีและข้อจำกัดในการแสดงละคร
4. ความพึงพอใจ
 - 4.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 4.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ
 - 4.3 องค์ประกอบของความพึงพอใจ
 - 4.4 การวัดความพึงพอใจ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระพระพุทธศาสนา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องศึกษาตลอด จำนวน 12 ปีการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยหลายแขนงศึกษาจึงมีลักษณะเป็น สหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมกันเข้าเป็นหนึ่งเดียว ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา ดังนั้น จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ถูกออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพความเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียนทุกคนที่เป็นเยาวชนของชาติ

สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา จัดอยู่ในสาระที่ 1 คือ ศาสนา ศิลปกรรมจริยธรรม สาระนี้เป็นสาระการเรียนรู้ที่มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรมปรัชญา ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา โดยมุ่งศึกษามาตรฐานความประพฤติของพลเมืองและการยกระดับภาวะทางจิตเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับเกี่ยวกับ จริยธรรม คุณธรรม ไปควบคุมความประพฤติ ความคิด ความเชื่อ และความศรัทธาในหลักคำสอนของศาสดาตามศาสนาที่ตนนับถือไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อการพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีต่อสังคมและต่อประเทศชาติจึงขอเสนอมาตรฐานและตัวชี้วัดซึ่งประกอบด้วยคำอธิบายสาระการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนาและ โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 32-51)

มาตรฐานตัวชี้วัดชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

เป็นความคาดหวังที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ จากการเรียนเมื่อจบ การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี จากการเรียนรู้เกี่ยวกับข้อมูลของศาสนาที่ตนนับถือ หลักศีลธรรมและ คุณลักษณะทางด้านจริยธรรม เป็นความคาดหวังอย่างกว้าง ๆ ที่สถานศึกษาและครูต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนทุกคน มาตรฐานการเรียนรู้ของสาระศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม (สาระที่ 1) ประกอบไปด้วยมาตรฐาน ตัวชี้วัด ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 2 ข้อ คือ

มาตรฐานที่ ส1.1 เพื่อต้องการให้ผู้เรียนเกิดความรู้และเข้าใจประวัติความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข กำหนดตัวชี้วัด ช่วงชั้นที่ 4-6 และ สาระการเรียนรู้แกนกลางมาตรฐานที่ ส1.1 ดังนี้

1. วิเคราะห์สังคัมหมพุทวิปและคติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า หรือสังคัมหมยของศาสดาที่ตนนับถือลักษณะของสังคัมหมพุทวิปและคติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า
2. วิเคราะห์พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุดในการตรัสรู้ การก่อตั้งวิธีการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือวิเคราะห์ประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนดพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุด (การตรัสรู้) การก่อตั้งพระพุทธศาสนา วิธีการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามแนวพุทธจริยา
3. วิเคราะห์พุทธประวัติ ด้านการบริหารและการธำรงรักษาศาสนาหรือวิเคราะห์ประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนดพุทธประวัติ ด้านการบริหารและการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา
4. วิเคราะห์ข้อปฏิบัติทางสายกลางในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดพระพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากลและมีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลาง
5. วิเคราะห์การพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนาหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง
6. วิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนาหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา
7. วิเคราะห์หลักการของพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนดหลักการของพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์ การคิดตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาและการคิดแบบวิทยาศาสตร์
8. วิเคราะห์การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเองและการมุ่งอิสรภาพในพระพุทธศาสนาหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดพระพุทธศาสนาเน้นการฝึกหัดอบรมตนเอง การพึ่งตนเองและการมุ่งอิสรภาพ
9. วิเคราะห์พระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาซึ่งเน้นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยกับวิธีการแก้ปัญหาหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดพระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาพระพุทธศาสนาเน้นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยและวิธีการแก้ปัญหา
10. วิเคราะห์พระพุทธศาสนาในการฝึกตนไม่ให้ประมาทมุ่งประโยชน์และสันติภาพบุคคล สังคมและโลกหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดพระพุทธศาสนา ฝึกตนไม่ให้ประมาท พระพุทธศาสนามุ่งประโยชน์สุขและสันติภาพแก่บุคคล สังคมและโลก

11. วิเคราะห์พระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดพระพุทธศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาแบบยั่งยืน

12. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการศึกษาที่สมบูรณ์ การเมืองและสันติภาพหรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดความสำคัญของพระพุทธศาสนากับการศึกษาที่สมบูรณ์ ความสำคัญของพระพุทธศาสนากับการเมือง ความสำคัญของพระพุทธศาสนากับสันติภาพ

13. วิเคราะห์หลักธรรมในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือพระรัตนตรัย วิเคราะห์ความหมายและคุณค่าของ พุทธะ ชรรมะ สังฆะ อริยสัจ 4 ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) ประกอบด้วย ชั้น 5 โลกธรรม 8 จิต เจตสิกสมุทัย (ธรรมที่ควรละ) ประกอบด้วย นิยาม 5 วิตก 3 กรรมนิยาม กรรม 12 มิจฉาวิชชา ปฏิจสงฺฆปาต นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) ประกอบด้วย ภาวนา 4 วิมุตติ 5 นิพพาน มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) ประกอบด้วย พระสัทธรรม 3 ปัญญาวิมุตติธรรม 4 พล 5 อุบาทถธรรม 5 อปรินิหิตธรรม 7 ปาปนิกรธรรม 3 ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม 4 โภคอาทิยะ 5 อริยวัฑฒิ 5 อธิปไตย 3 สาราณียธรรม 6 สติ โลกสุมิ ชาคโร สติเป็นเครื่องตื่นในโลกบัณฑิตยอมไม่แสดงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ นตฺถิ โลเก อนินฺทิตฺโต คนที่ไม่ถูกนินทา ไม่มีในโลก โกรธ ฆตฺวา สุขํ เสติ ฆ่าความโกรธได้ยอมอยู่เป็นสุข ปฏิรูปการี รุรฺวา อฏฺฐาตา วิทุตเต ธนํ คนขยันเอาภาระงานกระทำเหมาะสมยอมหาทรัพย์ได้ วายเมถเว ปุริ โส ยาว อุดฺดุสฺส นิปฺปทา เกิดเป็นคนควรพยายามจนกว่าจะประสบความสำเร็จ สนฺตฺถุญฺญิ ปรมํ ธนํ ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง อธิมาทานํ ทุกฺขํ โลเก การเป็นหนี้ เป็นทุกข์ในโลก ราชา มุขํ มนุสฺสสานํ พระราชาเป็นประมุขของประชาชน สติ โลกสุมิ ชาคโร สติเป็นเครื่องตื่นในโลก นตฺถิ สนฺตฺติปฺริ สุขํ สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง

14. วิเคราะห์ข้อคิดและแบบอย่างการดำเนินชีวิตจากประวัติสาวกชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด พุทธสาวก พุทธสาวิกา พระอัสสชิ พระกิสสาโคตรมีเถรี พระนางมัลลิกาหม่อชีวกโกมารภัจ พระอนุรุทธะ พระองคุลิมาล พระธัมมทินนาเถรี จิตตคหบดี พระอานนท์ พระปฎาจาราเถรี จูฬสุภัทธา สุมนมลาการชาดก เวสสันดรชาดก มโหสถชาดก มหาชนกชาดก ชาวพุทธตัวอย่าง พระนาคเสน พระยามิลินท์ สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต สุขีชีพ ปุญญาอนุภาพ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันท์ภิกขุ) ดร.เอ็มเบคการ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อนาคาริก ธรรมปาละ

15. วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของการสังคายนาพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ และการเผยแพร่ วิธีการศึกษาและค้นคว้าพระไตรปิฎกและคัมภีร์ของศาสนาอื่น ๆ การสังคายนาและ การเผยแพร่พระไตรปิฎก ความสำคัญและคุณค่าของพระไตรปิฎก

16. เชื่อมั่นต่อผลของการทำความดี ความชั่ว สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ต้องเผชิญและตัดสินใจเลือกดำเนินการหรือปฏิบัติตนได้อย่างมีเหตุผลถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมายบทบาทการดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและอยู่ร่วมกันเป็นชาติอย่างสมานฉันท์ตัวอย่างผลที่เกิดจากการทำความดี ความชั่ว โยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอริยสัจ หลักธรรมตามสาระการเรียนรู้ข้อ 13

17. อธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่น ๆ โดยสังเขป เช่น ประวัติพระพุทธเจ้า มุฮัมมัด พระเยซู

18. ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของค่านิยม จริยธรรมที่เป็นตัวกำหนด ความเชื่อและพฤติกรรมที่แตกต่างกันของ ศาสนิกชนศาสนาต่าง ๆ เพื่อจัดความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข คุณค่าและความสำคัญของค่านิยมและจริยธรรม การจัดการความขัดแย้งเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

19. เห็นคุณค่า เชื่อมั่น และมุ่งมั่นพัฒนาชีวิตด้วยการพัฒนาจิตและพัฒนาศึกษาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ 10 วิธี คือ 1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย 2. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ 3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ 4. วิธีคิดแบบอริยสัจ 5. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ 6. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม 7. วิธีคิดแบบคุณ – โทษและทางออก 8. วิธีคิดแบบอุปมาอุปไมย 9. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน 10. วิธีคิดแบบภิกษุชาวาท (เน้นวิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ แบบสามัญลักษณ์ แบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบันและแบบภิกษุชาวาท)

20. สวดมนต์ แผ่เมตตาและบริหารจัดการและเจริญปัญญา ตามหลักสติปัฏฐานหรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ สวดมนต์แปลและแผ่เมตตา รู้และเข้าใจวิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา ฝึกการบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาไปใช้ในการพัฒนาศึกษาเรียนรู้คุณภาพชีวิต

21. วิเคราะห์หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาอื่น ๆ และชักชวน ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลอื่นเห็นความสำคัญของการทำความดีต่อกัน หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น สาราณียธรรม 6 อธิปไตย 3 มิจฉาวณิชา 5 อริยวัฑฒิ 5 โภคอาทิยะ 5 คริสต์ศาสนา ได้แก่ บัญญัติ 10 ประการ (เฉพาะที่เกี่ยวข้อง) ศาสนาอิสลาม ได้แก่ หลักจริยธรรม (เฉพาะที่เกี่ยวข้อง)

22. เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมความร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม สภาพปัญหาในชุมชนและสังคม

มาตรฐานที่ ส 1.2 ผู้เรียนมีความเข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ กำหนดตัวชี้วัดช่วงชั้น 4-6 และสาระการเรียนรู้แกนกลางมาตรฐานที่ ส1.2 ดังนี้

1. ปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีต่อสาวก สมาชิกในครอบครัวและคนรอบข้าง ปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดีต่อพระภิกษุ เช่น การศึกษา การปฏิบัติธรรมและการเป็นนักรบฆาตที่ดี คุณสมบัติทายกและปฏิคาหก หน้าที่และบทบาทของพระภิกษุในฐานะพระนักเทศน์ พระธรรมทูต พระธรรมจาริก พระวิทยากร พระวิปัสสนาจารย์และพระนักพัฒนา การปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาของพุทธบริษัทในสังคมไทย การปฏิบัติตนต่อพระภิกษุทางกาย วาจาและใจที่ประกอบด้วยเมตตา การปฏิสันถารที่เหมาะสมต่อพระภิกษุในโอกาสต่าง ๆ ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและสังคม ได้แก่ 1. การรักษาศีล 2. การเข้าร่วมกิจกรรมและเป็นสมาชิกขององค์กรชาวพุทธ 3. การเป็นชาวพุทธที่ดีตามหลักทศเบื้องต้นในทศ 4. การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในฐานะผู้ปกครองและผู้อยู่ในปกครองตามหลักทศเบื้องล่างในทศ 5. การปฏิสันถารตามหลักปฏิสันถาร 2 6. หน้าที่และบทบาทของอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน 7. การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวตามหลักทศเบื้องหลังในทศ 6 นักรบฆาตที่ดี คุณสมบัติทายกและปฏิคาหก หน้าที่และบทบาทของพระภิกษุ

2. ปฏิบัติตนถูกต้องตามศาสนพิธี พิธีกรรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ ประเภทของศาสนพิธีในพระพุทธศาสนา

2.1 ศาสนพิธีเนื่องด้วยพุทธบัญญัติ เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ พิธีเวียนเทียน ถวายสังฆทาน ถวายผ้าอาบน้ำฝน พิธีทอดกฐิน พิธีปวารณา

2.2 ศาสนพิธีที่นำพระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวเนื่อง เช่น การทำบุญเลี้ยงพระ ในโอกาสต่าง ๆ ความหมาย ความสำคัญ คติธรรมในพิธีกรรม บทสวดมนต์ของนักเรียน งานพิธี คุณค่าและประโยชน์ พิธีบรรพชาอุปสมบท คุณสมบัติของผู้ขอบรรพชาอุปสมบท เครื่องอัฐบริหาร ประโยชน์ของการบรรพชาอุปสมบท บุญพิธี ทานพิธี กุศลพิธี คุณค่าและประโยชน์ของศาสนพิธี

2.3 แสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมการและขั้นพิธีการ

2.4 วิเคราะห์หลักธรรม คติธรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนาและเทศกาลที่สำคัญของศาสนาที่ตนนับถือและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง หลักธรรม คติธรรมที่เกี่ยวข้องกับ

วันสำคัญและเทศกาลที่สำคัญในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น การปฏิบัติตนที่ถูกต้อง
ในวันสำคัญและเทศกาลที่สำคัญในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น

2.5 สัมมนาและเสนอแนะแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถืออันส่งผล
ถึงการพัฒนาคนพัฒนาชาติและโลก การปกป้อง ค้ำครอง ธำรงรักษาพระพุทธศาสนา
ของพุทธบริษัทในสังคมไทย การปลูกจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในสังคมพุทธ

มาตรฐานทั้งสองมีจุดเน้นที่ต่างกัน คือ

มาตรฐาน ส1.1 เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการ
พัฒนาความรู้ ซึ่งรวมทั้งความรู้ ความเข้าใจทั่วไปและความเห็นที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา
เน้นการฝึกรอบมในเรื่องปัญญา

มาตรฐานที่ ส1.2 เน้นให้ผู้เรียนมีค่านิยมที่ดีงามและมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา
โดยเฉพาะการพัฒนาคุณธรรมที่ดีเน้นการฝึกรอบมในเรื่องจิต และเน้นให้ผู้เรียนประพฤติปฏิบัติ
ตามหลักธรรม ทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในฐานะพุทธศาสนิกชนที่ดี เน้นการ
ฝึกรอบมในเรื่องศีล คือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย

คำอธิบายสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา

คำอธิบายสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 40 ชั่วโมง 1.0 หน่วยกิต

ศึกษาวิเคราะห์การก่อตั้งพระพุทธศาสนา วิธีสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
วิธีการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจริยา ลักษณะประชาธิปไตย
ในพระพุทธศาสนาหลักการของพระพุทธศาสนากับหลักการทางวิทยาศาสตร์ การคิดตามนัย
แห่งพระพุทธศาสนาและการคิดแบบวิทยาศาสตร์ การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเอง
และการมุ่งอิสรภาพ พุทธศาสนานับการฝึกหัดอบรมตนเอง การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพ

วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา พระรัตนตรัย หลักธรรม
ในกรอบอริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ (ขั้น 5 - โลกธรรม 8) สมุทัย (กรรมนิยาม – กรรม 12 มิฉลา
วณิชชา 5) นิโรธ(วิมุตติ 5) มรรค(อุปทานิยธรรม 7 ปาปนิกรรม 3) ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิยธรรม
4 โภคอาทิยะ 5 อริยวัฑฒิ 5) มงคลชีวิต 38 (เมื่อถูกโลกธรรมจิตไม่หวั่นไหวจิตไม่โศก
จิตไม่มัวหมอง จิตเกษม) พุทธศาสนสุภาษิต ในเรื่องปฏิรูปการี ชุรวา อุฏฐาตา วินทเต ธนั
(คนขยันเอาการเอางาน กระทำเหมาะสม ย่อมหาทรัพย์ได้) วายเมเถว ปุริโส ยาว อุตตสส นิป
ปทา (เกิดเป็นคนควรจะพยายาม จนกว่าจะประสบความสำเร็จ) สนตฺถุฐิ ปรมั ธนั (ความสันโดษ
เป็นทรัพย์อย่างยิ่ง) อินาทานั ทุกขั โลเก (การเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก)วิเคราะห์ข้อคิดและแบบอย่าง
การดำเนินชีวิตจากประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ตามที่กำหนดเกี่ยวกับเรื่อง พระอนูรุทธะ

พระองค์ภูมิบาล พระธัมมทินนาเถรี จิตตคหบดี ศาสนิกชนตัวอย่าง (สมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญาวัณนทิกขุ) ดร. เอ็มเบดการ์ ชาดก เรื่อง มโหสถชาดก วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของการสังคายนา พระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือและการเผยแพร่ เชื่อมมั่นต่อผลของการทำความดี ความชั่ว สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ต้องเผชิญและตัดสินใจเลือกดำเนินการหรือปฏิบัติตนได้ อย่างมีเหตุผลถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมายบทบาทการดำเนินชีวิตเพื่อการ อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและอยู่ร่วมกันเป็นชาติอย่างสมานฉันท์โดยใช้กระบวนการคิด กระบวนการ สืบค้นข้อมูล กระบวนการทางสังคม กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการเผชิญสถานการณ์และ แก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม

เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต นำไปแก้ปัญหา ของตนเองและครอบครัว มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เวลา 2 ชั่วโมง/สัปดาห์ 40 ชั่วโมง/ภาคเรียน จำนวน 1.0 หน่วยกิต โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 5

1. หน่วยการเรียนรู้พระพุทธ มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด ส 1.1 ม. 4-6 / 6 ม. 4-6 / 7 ม. 4-6 / 8 สาระสำคัญ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการฝึกหัดอบรมตน การพึ่งตนเองและการมุ่งอิสรภาพผู้ที่ฝึกหัดอบรมตนได้ดีย่อมพึ่งตนเองได้ การพึ่งตนเองได้ก็คือ อิสรภาพพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์มีหลักการและจุดมุ่งหมายเหมือนกัน คือ เพื่อดันความจริง และเข้าใจปรากฏการณ์ธรรมชาติ แต่ขอบเขตของพระพุทธศาสนากว้างขวางกว่า เพราะครอบคลุม การพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ด้วย เวลาเรียน 8 ชั่วโมง น้ำหนักคะแนน 10 คะแนน
2. ชื่อหน่วยการเรียนรู้ พระธรรม มาตรฐาน การเรียนรู้ / ตัวชี้วัด ส 1.1 ม. 4-6 / 13 ม. 4-6 / 16 สาระสำคัญ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในกรอบอริยสัจ 4 เป็นหลักสำคัญที่ผู้ปฏิบัติ ตามย่อมดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง พุทธศาสนิกชนพึงสำนึกในคุณค่าของพระรัตนตรัย เวลาเรียน 14 ชั่วโมง น้ำหนักคะแนน 15 คะแนน หน่วยการเรียนรู้ พระธรรม (พระไตรปิฎก) มาตรฐาน การเรียนรู้/ตัวชี้วัด ส 1.1 ม. 4-6 / 15 สาระสำคัญ พระไตรปิฎก เป็นคัมภีร์ของ พระพุทธศาสนาที่บันทึกคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ชาวพุทธ

ทำความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้นมีหลักการดำเนินชีวิตที่ดี เวลาเรียน 6 ชั่วโมง
 น้ำหนักคะแนน 8 คะแนน

3. ชื่อหน่วยการเรียนรู้พระสงฆ์ มาตรฐาน การเรียนรู้ / ตัวชี้วัด ส 1.1 ม. 4-6 / 14
 สำคัญ การศึกษาประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา และชาวพุทธตัวอย่าง จะได้ข้อคิดเพื่อนำไปใช้
 เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต การศึกษาประวัติพุทธสาวก พระอนุรุทธะ , พระองคุลิมาล ,
 จิตตคหบดี พุทธสาวิกา พระธัมมทินนาเถรีและชาวพุทธตัวอย่าง สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
 พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) พระพรหมมิ่งกลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) ดร. เอ็มเบดการ์
 รวมชั่วโมง 40 ชั่วโมง น้ำหนักคะแนนจุดประสงค์ 50 คะแนน คะแนนวัดผลกลางภาค
 20 คะแนน คะแนนวัดผลปลายภาค 30 คะแนน รวมทั้งหมด 100 คะแนน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกหน่วยการเรียนรู้พระสงฆ์ เรื่อง ประวัติพุทธสาวก
 พุทธสาวิกา และชาวพุทธตัวอย่าง คือพระอนุรุทธะ , พระองคุลิมาล , จิตตคหบดี
 พุทธสาวิกา พระธัมมทินนาเถรีและชาวพุทธตัวอย่างสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ใช้เวลา
 ในการวิจัย 10 ชั่วโมง โดยนำมาใช้ในการสร้างเอกสารประกอบการเรียนโดยใช้การแสดงละคร
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
 กำหนดเนื้อเรื่องในการวิจัยจำนวน 5 เล่ม ดังนี้

เล่มที่ 1 เรื่อง พระอนุรุทธะ

เล่มที่ 2 เรื่อง พระองคุลิมาล

เล่มที่ 3 เรื่อง พระธัมมทินนาเถรี

เล่มที่ 4 เรื่อง จิตตคหบดี

เล่มที่ 5 เรื่อง สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

เอกสารประกอบการเรียน

ความหมายของเอกสารประกอบการเรียน

มีนักวิชาการทางการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางการจัดทำเอกสารประกอบการ
 การเรียนได้ให้ความหมายเอกสารประกอบการเรียน ไว้ดังนี้

สุวิทย์ หิรัญยกานท์ และคนอื่น ๆ (2540 : 258) กล่าวว่า เอกสารประกอบการเรียน
 เป็นคำนามตรงกับภาษาอังกฤษว่า Teaching Materials มีความหมายว่า เป็นสิ่งที่มาช่วยในการสอน
 ของครูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยให้นักเรียนเข้าใจแจ่มแจ้ง และเร็วขึ้น ทำให้ได้รับความรู้ และ
 ประสบการณ์มากขึ้น และช่วยทำให้การเรียนการสอนมีความหมายยิ่งขึ้น

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2542 : 3) ให้ความหมายว่า เอกสารประกอบการเรียน เป็นสื่อกลางให้ผู้สอนสามารถส่งหรือถ่ายทอดความรู้ เจตคติและทักษะไปสู่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่จะเอื้อต่อการศึกษาลำเรียนของเยาวชนด้วยการช่วยให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติและกิจนิสัยที่พึงประสงค์ อาจจะเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือหลาย ๆ สิ่งรวมกัน

โสภา วรรณสูตร (2542 : 2) ให้ความหมายว่า เอกสารประกอบการเรียนเป็นวัสดุ อุปกรณ์ (Materials) ที่ผู้สอนนำมาใช้เป็นตัวกลางในการสื่อสาร และถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ ทักษะ คณิตศาสตร์ ตลอดจนทักษะต่าง ๆ จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ผู้สอนได้กำหนดไว้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 647) ให้ความหมายของเอกสารประกอบการเรียนไว้ว่า หมายถึง วัสดุหรือเครื่องมือ ที่จัดทำขึ้นซึ่งมีข้อมูลเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์ การเรียนรู้สำหรับนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนของครู และนักเรียนให้เป็นที่ไปตาม หลักสูตรกำหนด

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า เอกสารประกอบการเรียนมีลักษณะเป็นสื่อการเรียน การสอนประเภทหนึ่งที่เป็นตัวนำเสนอเนื้อหาวิชาภายในเอกสารประกอบการเรียนโดยเอกเทศ และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหา เกิดทักษะ กระบวนการและความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ อันจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตรอย่าง มีประสิทธิภาพโดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ส่งผ่าน ไปสู่ผู้เรียนให้ได้รับรู้ประสบการณ์หลาย ๆ อย่าง ตามแนวทางที่ถูกต้อง

ประโยชน์ของเอกสารประกอบการเรียน

เอกสารประกอบการเรียน เป็นคู่มือครูชนิดหนึ่งที่สามารถนำมาแก้ไขปัญหา การเรียนการสอนได้ ดังนั้นจึงมีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของเอกสารประกอบการเรียน ดังนี้

นคร พันธุ์รงค์ (2538 : 25) กล่าวถึงประโยชน์ของเอกสารประกอบการเรียน ไว้ ดังนี้

1. เป็นผลงานทางวิชาการที่เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนมีโอกาสคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทางด้านวิชาการ เพราะครูผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตร ศึกษาคำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์ การเรียนรู้ วิเคราะห์เวลา และเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชาที่สอน
2. เป็นผลงานทางด้านวิชาการที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ทั้งในส่วนที่เป็น เนื้อหาวิชาและส่วนที่เป็นกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งองค์ประกอบอื่น ๆ
3. เป็นผลงานทางด้านวิชาการที่เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนสามารถค้นคว้าในส่วน ที่เป็นเนื้อหาที่สอนได้อย่างเต็มความสามารถ

4. เป็นผลงานทางด้านวิชาการที่ครูผู้สอนสามารถจัดเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างละเอียดและสอดคล้องกับสภาพการสอนจริงในห้องเรียน

5. เป็นผลงานทางด้านวิชาการที่ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถใช้เป็นคู่มือการสอนได้เป็นอย่างดีและสามารถใช้เป็นคู่มือครูที่สอนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

รชนีกร ทองสุขดี (2545 : 101) กล่าวว่าประโยชน์ของการจัดเตรียมหรือผลิตเอกสารประกอบการเรียน มีดังนี้

1. ผู้เขียนได้มีโอกาสศึกษารายละเอียดแห่งวิชาตาม โครงสร้างที่หลักสูตรแห่งวิชานั้นกำหนดไว้ตามคำอธิบายรายวิชา
2. ผู้เขียนได้ฝึกกำหนดขอบข่ายของเรื่องที่จะเขียนตามคำอธิบายรายวิชานั้น ๆ
 - 2.1 หัวเรื่อง (Topic) หรือรายบทเรียน
 - 2.2 หัวข้อย่อย (Sub-Topics)
 - 2.3 ผู้เขียนได้ฝึกในการค้นคว้าแหล่งวิชาต่าง ๆ ที่จะประกอบการเขียนตามรายบทและขอบข่ายที่ผู้เขียนได้กำหนดขอบข่ายไว้แล้วนั้น
 - 2.4 ผู้เขียนได้ฝึกใช้เชิงอรรถ จัดทำบรรณานุกรม อ้างอิง เพื่อให้การใช้เอกสารประกอบการเรียนวิชานั้น มีความสมบูรณ์ขึ้น หรือสำหรับนักศึกษาที่สนใจอาจค้นคว้าศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้
 - 2.5 ผู้เขียนได้เตรียมกำหนดแนวการสอนตามลักษณะบทเรียน โดยคำนึงถึงกิจกรรมที่เหมาะสมที่จะช่วยให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้บทเรียนนั้น ๆ ได้ดี
 - 2.6 ผู้เขียนได้มีโอกาสศึกษาโครงสร้างจากคำอธิบายรายวิชา เพื่อช่วยให้เข้าใจได้ว่าเนื้อหาตามคำอธิบายรายวิชานั้นอาจเป็นหัวเรื่องหรือหัวข้อย่อยที่อยู่ในหัวเรื่องใดหัวเรื่องหนึ่ง (อาจตั้งหัวเรื่องใหม่) และอาจสลับหัวเรื่องเพื่อความสะดวกในการศึกษาหรือเพื่อช่วยให้เนื้อหาของเอกสารประกอบการเรียนนั้นเกิดความต่อเนื่องกันเป็นอันดี
 - 2.7 ช่วยให้ผู้เขียนได้สังเกตเห็นลักษณะการจัดเนื้อหาวิชาจากคำอธิบายรายวิชานั้น ว่ากว้างหรือแคบ มีข้อบกพร่อง หรือจุดดีจุดเด่นที่ควรจะต้องดัดแปลง ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือเน้นย้ำแล้วแต่กรณี การเขียนเอกสารประกอบการเรียน จะต้องยึดโครงสร้างตามคำอธิบายรายวิชาโดยถือหลักว่าเพิ่มเติมบทเรียนหรือหัวข้อย่อยได้ แต่จะตัดทอนหัวข้อหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่ได้โดยเด็ดขาดจากประสบการณ์ในการเขียนเอกสารประกอบการเรียน ผู้เขียนจะได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าเกือบครบถ้วนที่จะช่วยตำราวิชาการ เพียงแต่จะหยิบยกหัวเรื่องหรือส่วนใดส่วนหนึ่ง มาเขียนเป็นตำราวิชาการได้ดี ทั้งนี้ก็แล้วแต่ผู้เขียนจะสังเกตเห็นประโยชน์และทางเป็นไปได้ตามแนวคิดของตน

สรุปได้ว่า เอกสารประกอบการเรียน มีประโยชน์ในการใช้เป็นคู่มือครูเพื่อพัฒนา การสอนของครูและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ และนักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นตอนการสร้างเอกสารประกอบการเรียน

มีนักวิชาการทางการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางการจัดทำเอกสารประกอบการ เรียนได้ให้แนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอน เพื่อนำมาสร้างเอกสารประกอบการ เรียนไว้หลายท่าน ดังนี้

จินตนา ไบกาชุย (2542 : 23) ได้ให้แนวทางโดยกำหนดเป็นลำดับขั้นตอน ได้แก่

1. วิเคราะห์หนังสือเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ในการเรียนการสอน ตามรายวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ว่ามีส่วนดี ส่วนเด่น ส่วนที่เหมาะสมจะนำมาใช้ประกอบการ เรียนการสอนได้อย่างไรบ้าง
2. ศึกษาหนังสือเสริมประสบการณ์ ตามรายชื่อที่กรมวิชาการเสนอแนะให้ใช้ ประกอบการจัดการเรียนรู้และหนังสือเสริมประสบการณ์อื่นที่เห็นสมควร ซึ่งโรงเรียนอาจจัดไว้ ที่มุมหนังสือ ห้องสมุดและศึกษาจากแหล่งความรู้อื่นด้วย แล้วพิจารณาว่าเนื้อหาในหนังสือเล่มใด ที่เหมาะสมที่สามารถช่วยเสริมความรู้เพื่อขยายความเข้าใจเนื้อหาจากหนังสือเรียนได้บ้าง
3. ศึกษาและรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และแหล่งความรู้อื่น ๆ ในท้องถิ่น ในสังคมและแวดลอมนักเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาได้โดยตรงและชัดเจนยิ่งขึ้น
4. นำข่าวสารเหตุการณ์ที่ครู และนักเรียนเก็บรวบรวมไว้มาเป็นข้อมูลเสริมการเรียน การสอนหรือนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
5. พิจารณาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือจัดทำเอกสารประกอบการเรียนขึ้นใหม่ตาม ที่เห็นสมควร

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิวณิช (2542 : 20-21) มีข้อเสนอแนะสำหรับการสร้างเอกสาร ประกอบการเรียน ดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า เนื้อหาสาระของเรื่องที่เขียน
2. ศึกษารูปแบบที่ใช้ในการเขียน
3. ลงมือเขียน
4. ทบทวน จัดเวลา เพิ่มเติม
5. หาภาพประกอบ (ถ้ามี)
6. ให้นำบุคคลที่เกี่ยวข้องอ่านและให้ข้อคิดเห็น
7. ปรับปรุงแก้ไข พิมพ์เผยแพร่

สมเสริม ชูรักษ์ (2545 : 12) ได้กำหนดขั้นตอนการสร้างเอกสารประกอบการเรียน ดังนี้

1. ขั้นเตรียม
 - 1.1 วิเคราะห์หลักสูตร
 - 1.2 วิเคราะห์ขอบเขตเนื้อหา
 - 1.3 พิจารณาการเรียน
2. ขั้นวางแผน
 - 2.1 กำหนดจุดประสงค์
 - 2.2 กำหนดขอบเขต/หัวข้อ
 - 2.3 จัดทำโครงร่าง (Outline)
 - 2.4 กำหนดแนวการสอนเนื้อหา
 - 2.5 เตรียมข้อมูลและแหล่งข้อมูล
3. ขั้นกร่าง
 - 3.1 ลงมือเขียนต้นแบบ ครั้งที่ 1
 - 3.2 ตรวจสอบต้นแบบ ครั้งที่ 1 และปรับปรุง
4. ขั้นทดลองใช้
 - 4.1 ทดลองใช้ต้นแบบ และปรับปรุง
 - 4.2 ทดลองใช้ต้นแบบกับกลุ่มตัวอย่างและปรับปรุง
5. ขั้นทำต้นแบบ จัดทำต้นแบบเอกสารประกอบบทเรียนให้สมบูรณ์

รัชนิกร ทองสุคติ (2545 : 101) กล่าวว่า การจัดทำเอกสารประกอบการเรียน ผู้เขียนต้องเขียนตามองค์ประกอบดังนี้

1. สำรวจและจัดวางโครงสร้างตามรายละเอียดของวิชาที่หลักสูตรกำหนดไว้
2. แสดงแนวในการดำเนินการสอนตามโครงสร้างที่กำหนดไว้ดังนี้
 - 2.1 ระบุกิจกรรมแห่งการสอนหรือการเรียนของผู้เรียน เช่น สอนโดยบรรยาย อภิปราย หรือศึกษาคูงาน หรือเสนอสถิติข้อมูล ใช้เทปการสอน และอื่น ๆ เป็นบทเรียน
 - 2.2 การกำหนดแนวตาม 2.1 นี้จะแสดงประกอบไว้ในสารบัญของเอกสาร
 - 2.3 เอกสารประกอบการเรียน จะต้องประกอบด้วย คำนำ สารบัญเรื่อง คำอธิบายรายวิชา และในแต่ละบทประกอบด้วยจุดประสงค์ของการสอน เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียน การสอนแห่งวิชา การวัดและการประเมินผล หนังสืออ่านประกอบ และอาจมีการใช้เชิงอรรถตามที่กล่าวอ้างเพื่อระบุถึงแหล่งวิชาที่ให้ผู้เรียนต้องค้นคว้าเพิ่มเติม

2.4 การเขียนเนื้อหาตามรายบทเรียน อาจเขียนแบบย่อตามหัวเรื่อง และหัวข้อย่อย พอเป็นแนวทางแก่นักศึกษาซึ่งจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมในการเรียนการสอน ตามหัวข้อ 2.2 ก็ได้ หรือจะเขียนค่อนข้างละเอียดเป็นแก่นสารตามหัวเรื่องหรือหัวข้อย่อยก็ได้ ทั้งนี้ต้องแสดงให้เห็นว่าถ้าดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามเอกสารประกอบการสอนรายวิชานี้แล้ว นักศึกษาจะได้เรียนรู้ตรงตามรายละเอียดแห่งวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

กรมวิชาการ (2545 : 35) ได้ให้แนวทางในการสร้างเอกสารประกอบการเรียนในรูปแบบของการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1. วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/รายภาค (ได้แก่ ความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม)
 2. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้จากผลการเรียนที่คาดหวังด้านความรู้ ดังนี้
 - 2.1 เลือกและขยายสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น
 - 2.2 สาระที่เรียนรู้ต้องมีความเที่ยงตรงปฏิบัติได้จริง ทันสมัย และเป็นตัวแทนของความรู้
 - 2.3 มีความสำคัญทั้งในแนวกว้าง และแนวลึก
 - 2.4 มีความน่าสนใจสำหรับผู้เรียน
 - 2.5 สามารถเรียนรู้ได้ง่าย
 - 2.6 จัดสาระที่เรียนรู้ให้เรียงลำดับจากง่ายไปหายากและมีความต่อเนื่อง
 - 2.7 จัดสาระการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ
 3. วิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้
 - 3.1 เลือกวิธีการนำเข้าสู่บทเรียน
 - 3.2 เลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ว่ามุ่งไปในทิศทางใด เน้นคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม
 - 3.3 ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมตามขั้นตอนของการเรียนรู้ ผู้เรียนที่ความสามารถแตกต่างกันไม่จำเป็นต้องทำกิจกรรมเหมือนกัน
 - 3.4 เน้นกิจกรรมที่ทำงานเป็นทีมมากกว่าตามลำพัง
 - 3.5 กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติต้องนำเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือให้ผู้เรียนบรรลุตามผลการเรียนรู้
 - 3.6 กิจกรรมที่ปฏิบัติควรสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และชีวิตจริง
 - 3.7 กิจกรรมที่ปฏิบัติมีทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน

3.8 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกฝน และถ่ายทอดการเรียนรู้ไปสู่สถานการณ์ใหม่ ๆ พร้อมทั้งทำให้เกิดความจำระยะยาว

3.9 ตรวจสอบความเข้าใจโดยให้ผู้เรียน สรุป ทั้งส่งเสริมให้เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ และที่จะเรียนต่อไป

4. วิเคราะห์กระบวนการวัด และประเมินผล

4.1 วิธีวัดและประเมินผลต้องสอดคล้องกับผลการเรียนรู้

4.2 ใช้วิธีการวัดที่หลากหลาย

4.3 เลือกใช้เครื่องมือที่มีความเชื่อมั่น

4.4 แปลผลการวัด และการประเมินผลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุง

5. วิเคราะห์แหล่งการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้จากแหล่งความรู้หลากหลาย ทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น จากธรรมชาติ ความงาม ความดี จินตนาการ เครือข่ายต่าง ๆ

สรุปได้ว่าขั้นตอนการหาแหล่งข้อมูลเพื่อนำมาสร้างเอกสารประกอบการเรียนนั้น ประกอบไปด้วย วิเคราะห์ ศึกษาความเหมาะสมของหนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ แหล่งความรู้อื่น ๆ ที่สามารถช่วยเสริมความรู้ รวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ข่าวสาร เหตุการณ์ เพื่อนำมาพิจารณาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จัดทำเอกสารประกอบการเรียนต่อไป

การประเมินเอกสารประกอบการเรียน

จินตนา ไบกาซูยี (2542 : 24) กล่าวว่า เมื่อใช้เอกสารประกอบการเรียน ไประยะหนึ่ง ประมาณ 1-3 ครั้ง ผู้สอนก็ควรรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินเอกสารประกอบการเรียน อันจะใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงเอกสารประกอบการเรียนนั้นต่อไป การประเมินมีเกณฑ์ที่สำคัญ ดังนี้

1. เอกสารประกอบการเรียนนั้น สามารถใช้ศึกษาให้ได้ความคิดรวบยอด หรือสาระสำคัญเพียงใด
2. เอกสารประกอบการเรียนนั้น สะดวกในการจัดหา และสะดวกในการใช้เพียงใด
3. เอกสารประกอบการเรียนนั้น เอื้อประโยชน์ในการให้ข้อมูลพัฒนาความคิด ค่านิยมและคุณธรรมที่หลักสูตรต้องการเพียงใด
4. เอกสารประกอบการเรียนนั้น มีประสิทธิภาพในการใช้หรือไม่ และจำเป็นต้องใช้สื่ออื่นช่วยมากน้อยเพียงใด
5. การใช้เอกสารประกอบการเรียนนั้น เป็นไปอย่างเหมาะสมตามขั้นตอนหรือไม่

ถวัลย์ มาศจรัส และพรพต เจนสุวรรณ (2547 : 23) กล่าวว่าเอกสารประกอบการเรียนที่ดีและมีคุณภาพนั้นจำเป็นต้องประเมินลักษณะดังนี้

1. มีเนื้อหาสาระครบถ้วน
2. มีความถูกต้องตามหลักวิชาการของศาสตร์ในสาขาวิชานั้น ๆ
3. มีความทันสมัยของเนื้อหา
4. มีความต่อเนื่องในการจัดลำดับของเนื้อหาที่จะสอนทำให้เข้าใจง่าย
5. มีความชัดเจนและอธิบายขยายความคิดรวบยอด สามารถสื่อความหมายได้ดี

อาจมีภาพ แผนภูมิ ตาราง ประกอบเพื่อความเข้าใจและน่าสนใจ

6. มีความคิดสร้างสรรค์
7. มีความครอบคลุม กว้างขวางและสมบูรณ์
8. มีความกระชับ รัดกุม
9. มีบทสรุปที่ดี

สรุปได้ว่าการประเมินเอกสารประกอบการเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการนำมาใช้เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เอกสารประกอบการเรียนมีความเหมาะสมกับการนำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

การแสดงละคร

ความหมายของการแสดงละคร

มีผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการละครได้ให้ความหมายของการแสดงละครไว้ ดังนี้ อุทัยวรรณ ปิ่นประชาสรร (2540 : 24) ได้ให้ความหมายของการแสดงละครไว้ว่า การแสดงตามจินตนาการที่เป็นเรื่องเป็นราวต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความบันเทิง โดยใช้ภาษาและท่าทางตามเนื้อเรื่อง และความรู้สึกนึกคิดเพื่อสื่อความหมายความเข้าใจระหว่างผู้แสดงกับผู้ชม

ทัศนัย อุดมพันธ์ (2541 : 22) ได้ให้ความหมายของการแสดงละครไว้ว่า การใช้ความสามารถทางภาษาและการแสดงออกตามจินตนาการตามธรรมชาติของเด็ก ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันเฉพาะบุคคล

วราภรณ์ วัจนะพันธ์ (2542 : 3) ได้ให้ความหมายของการแสดงละครไว้ว่า การแสดงที่นำเสนอเป็นเรื่องเป็นราวซึ่งประกอบด้วยจุดเปิดเรื่อง ข้อขัดหรือปมของเรื่องและจุดจบ

เพ็ญพุท นิตยวรรณนะ (2544 : 12) การแสดงละครก็คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้ใช้ความสามารถของตนเองในการใช้ความคิด ท่าทางและภาษา โดยมีผู้นำ (หรือครู) เป็นผู้อำนวยความสะดวก ชี้นำ แะแนวทาง ให้เกิดจินตนาการ กระตุ้นให้เกิดการแสดงออกเพื่อสื่อสารความคิดและความรู้สึกซึ่งสะท้อนถึงประสบการณ์ของมนุษย์ ความคิดเกี่ยวกับชีวิตและสังคม

ศิวิทธิ์ มูลคำ และอรัญ มูลคำ (2551 : 64) ได้ให้ความหมายของการแสดงละครไว้ว่า คือการแสวงหาเป็นตัวเขาเองหรือบุคคลอื่นหรือตัวละครใดตัวละครหนึ่งโดยต้องแสดงบทบาท สีน้า ทำทางกับการเคลื่อนไหวประกอบตามบทละครที่แต่งไว้เรียบร้อยแล้ว

สรุปว่า การละครหรือการแสดงละคร หมายถึง การแสดงออกตามจินตนาการ มุ่งเน้น เพื่อให้เกิดความบันเทิง เน้นการเปิดโอกาสให้ผู้แสดงใช้ความสามารถของตนในการใช้ท่าทาง และภาษาตามธรรมชาติของตน เพื่อสื่อสารความคิดและความรู้สึก

ประโยชน์ของการแสดงละคร

ในการแสดงละคร เด็กจะได้รับประโยชน์หลายประการ ประโยชน์ที่เด็กจะได้รับ มากน้อยขึ้นอยู่กับการวางแผนของครู โดยคำนึงถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ กลุ่มเด็ก ความสนใจและความต้องการของเด็ก เช่น เด็กวัย 5-6 ปี ชอบกิจกรรมที่ใช้ความเคลื่อนไหวร่างกายโดยใช้กล้ามเนื้อ เป็นส่วนใหญ่ เช่น แขน ขา หลัง จึงควรจัดกิจกรรมที่เด็กเกิดการพัฒนาร่างกายไปด้วยซึ่ง สามารถสรุปประโยชน์ของการแสดงละคร (อุทัยวรรณ ปิ่นประชาสรร. 2540 : 76) ได้ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้เด็กได้มีจินตนาการกว้างไกล
2. เปิดโอกาสให้เด็กใช้ความคิดของตนเอง
3. ส่งเสริมให้เด็กทำงานร่วมกัน
4. ส่งเสริมให้เด็กมีความเข้าใจในบทบาท ความรู้สึกของบุคคลในสังคมได้ดีขึ้น
5. เปิดโอกาสให้เด็กระบายความรู้สึกและอารมณ์ในทางที่ถูกต้องเหมาะสม
6. ช่วยส่งเสริมให้เด็กมีลักษณะท่าทางการพูดที่ดี
7. ช่วยปูพื้นฐานความเข้าใจในศิลปะการละคร
8. ทำให้เด็กได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน

เพ็ญพูน นิตยวรรณนะ (2544 : 15-16) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการละคร

ว่ามีองค์ประกอบของการสร้างความเป็นมนุษย์อย่างครบถ้วน จัดเป็นหมวดหมู่แบบกว้าง ๆ ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้พัฒนาจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ให้กว้างไกลเบื้องต้นผู้นำอาจมีการฝึกใช้จินตนาการให้กับผู้ร่วมกิจกรรม เริ่มจากจินตนาการในสิ่งที่เด็กเคยมีมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจินตนาการจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 เพื่อให้เด็กเกิดจินตภาพ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของการขยายจินตนาการให้กว้างขวางและลึกซึ้งต่อไป ขยายผลไปสู่ความคิด หรือการกระทำใหม่ ๆ ที่ไม่ซ้ำแบบหรือเลียนแบบใคร และยังทำให้เด็กได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินอีกด้วย

2. เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะการคิดของตนเอง ผู้ร่วมกิจกรรม ต้องคิดวางแผนต่าง ๆ นานาเพื่อนำมาทำเป็นละคร หลังจากการแสดงละครจบลงก็ยังมีคำถาม

ที่สร้างสรรค์เป็นคำถาม “ชวนคิด” ซึ่งเป็นคำถามที่ต้องการให้ผู้ร่วมกิจกรรมแสวงหาคำตอบ
ดังนั้นกระบวนการคิดหลากหลายแบบจึงเกิดขึ้นตลอดเวลาในละคร

3. เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะการสื่อสารกับผู้อื่น ช่วยส่งเสริม
ให้ผู้ร่วมกิจกรรมมีลักษณะการพูดที่ดี และส่งเสริมให้ผู้ร่วมกิจกรรมรู้จักที่จะทำงานร่วมกัน
เพราะในกิจกรรมละครเด็กต้องทำงานกันเป็นกลุ่ม ร่วมมือช่วยกันวางแผนในแต่ละขั้นตอน
เด็กทุกคนต้องระดมความคิด ระดมสมอง รู้จักแก้ปัญหา เสนอและแลกเปลี่ยนความคิด หัดรับฟัง
ความคิดเห็นของผู้อื่นสร้างข้อตกลงร่วมกัน ฝึกฝนร่วมกัน จนกระทั่งนำเสนอออกมาเป็นผลงาน
ที่สามารถสื่อสารกับเพื่อน ๆ กลุ่มอื่นได้ และในกระบวนการละครนั้นๆ ผู้สวมบทบาทสมมติก็ต้อง
ตั้งใจฟังเพื่อนที่ร่วมแสดงคนอื่นๆ ด้วย เพื่อที่จะสามารถโต้ตอบกลับไปได้

4. เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะในการใช้ร่างกายและการใช้ภาษา
เกมส์และกิจกรรมละครที่จัดเตรียมขึ้นอย่างดี ให้ความรู้สึกปลอดภัยกับผู้ร่วมกิจกรรม มักเป็น
สิ่งจูงใจที่ดีเยี่ยมที่ช่วยให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความต้องการที่จะแสดงออกด้วยร่างกาย ท่าทาง
และด้วยการใช้ภาษาที่ถูกต้องชัดเจน

5. เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะการอ่าน เนื่องจากกิจกรรมส่วนใหญ่
มักมีจุดเริ่มต้นมาจากนิทาน คำกลอน บทกวี เรื่องสั้น สารคดี ฯลฯ เมื่อผู้ร่วมกิจกรรมได้อ่านหรือฟัง
เรื่องราว แล้วจินตนาการต่อไปจนกลายเป็นละคร เรื่องราวเหล่านี้ก็มักสร้างความประทับใจที่ดี
ให้กับผู้ร่วมกิจกรรม เมื่อผู้ร่วมกิจกรรมมีประสบการณ์ที่ดีเกี่ยวกับการอ่าน ก็จะเป็นการปลูกฝังให้
ผู้ร่วมกิจกรรมมีนิสัยรักการอ่านได้อีกทางหนึ่ง

6. เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม ทุกครั้งที่ผู้ร่วมกิจกรรม
ได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การเรียนรู้เกี่ยวกับสมาชิกในกลุ่มย่อมเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เด็ก ๆ
เริ่มเรียนรู้ที่จะต้องเปิดใจให้กว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักที่จะเสียสละ หรือเป็นผู้ให้
แก่กลุ่ม ทำให้เด็กรู้จักและเข้าใจความหมายของการพึ่งพากันและกัน ซึ่งเป็นการพึ่งพาที่อยู่ใน
พื้นฐานของความรู้สึกที่เท่าเทียมกัน และเป็นไปเพื่อผลงานของกลุ่ม ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว
เท่านั้น

7. พัฒนาการมองคุณค่าเชิงบวกในตนเอง พัฒนาการที่เกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่า
ของตนเอง เป็นพื้นฐานสำคัญต่อความมั่นคงในจิตใจ และต่อบุคลิกภาพของบุคคลผู้นั้น
กระบวนการละครสร้างสรรค์เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น
การวางแผน การมีปฏิสัมพันธ์ และการได้แสดงออกอย่างเป็นตัวของตัวเองภายใต้บรรยากาศที่
ปลอดภัยและเป็นกันเองบวกกับปฏิกิริยาในเชิงบวก คำชื่นชม การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ทำให้
ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง

8. พัฒนาการรับรู้และสร้างความเข้าใจถึงสภาพความเป็นจริงในสังคมและช่วยให้ตระหนักถึงปัญหาที่มีอยู่ในสังคม ละครทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเข้าใจในบทบาท ความรู้สึกของคนในสังคมเนื่องจากผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสลงสวมบทบาทเป็นตัวละครต่าง ๆ ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสเข้าไปอยู่ในสถานการณ์เดียวกันกับตัวละคร ผู้ร่วมกิจกรรมจำเป็นต้องคำนึงถึงเหตุผลที่ตัวละครตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุผลที่ตัวละครแสดงท่าทางลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเข้าใจในสภาพของตัวละครอย่างลึกซึ้งด้วยตนเอง การที่เด็กได้มีโอกาสเข้าไปอยู่ในประสบการณ์ของตัวละครต่าง ๆ นั้นเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยให้เด็ก ๆ ได้มีความเข้าใจเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับผู้คนชีวิต และสังคม ช่วยกันหาความกระจ่างในปัญหา ทำให้เราเข้าใจปัญหาและความรู้สึกของผู้ที่ประสบกับปัญหาได้อย่างถ่องแท้ และลึกซึ้งยิ่งขึ้น

9. พัฒนาจิตใจให้ละเอียดอ่อน สร้างเสริมจริยธรรมในจิตใจ การที่ผู้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในละครเพื่อที่จะเข้าใจถึงประสบการณ์จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 การใช้จินตนาการ การทดแทนความรู้สึกของผู้อื่นด้วยความรู้สึกของตัวเอง การทำสมาธิเพื่อการเคลื่อนไหว อันละเอียดอ่อนเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นการสร้างความละเอียดอ่อนให้กับจิตใจไปที่ละน้อยและนำไปสู่วุฒิภาวะทางอารมณ์และทางความคิดในที่สุด

10. เป็นเทคนิคการสอนได้ในวิชาอื่น ๆ ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงได้ดีมาก ดังนั้นถ้าครูนำละครเข้ามาเป็นเทคนิคช่วยในการสอนโดยยึดเนื้อหาเป็นแกนกลางและนำเอาการละครมาประกอบก็นับว่าเป็นการใช้เทคนิคละครให้เกิดประโยชน์ช่วยให้เด็กเรียนรู้เนื้อหาเรื่องราวที่บางครั้งอาจจะเป็นเรื่องยากหรือเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยน่าสนใจได้อย่างมีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ให้ผู้เรียนเรียนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งนับว่าเป็นการเรียนที่ได้ผลดีเลิศและเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่าการละครมีประโยชน์ต่อพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กดังนี้ คือ

พัฒนาการด้านร่างกาย ละครเปิดโอกาสให้ผู้แสดง แสดงออกด้วยท่าทางและการเคลื่อนไหวร่างกายที่ถูกต้องเหมาะสม พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ การละครช่วยปูพื้นฐานความเข้าใจในศิลปะการละคร เด็กได้เรียนรู้บทบาทของการเป็นนักแสดงที่ดี สร้างเสริมจริยธรรมในจิตใจ รู้จักทำสมาธิ เพื่อการเคลื่อนไหวอันละเอียดอ่อน การแสดงความสามารถของตนก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองและเข้าใจความรู้สึกของบุคคลในสังคม สนุกสนานในการร่วมกิจกรรม พัฒนาการด้านสังคม การละครสร้างความเข้าใจสภาพความเป็นจริงในสังคมและช่วยให้ตระหนักถึงปัญหาที่มีอยู่ในสังคมผู้แสดงจึงเกิดความเข้าใจในบทบาทของคนในสังคมทำให้ผู้แสดงตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างเหมาะสม และยังเปิดโอกาสให้ผู้แสดงได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้เด็ก ๆ เริ่มเรียนรู้ที่จะต้องเปิดใจให้กว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักการปฏิบัติตนในสังคม

ได้อย่างเหมาะสม พัฒนาการด้านสติปัญญา การละครช่วยพัฒนาจินตนาการและความคิดของเด็กให้กว้างไกล เด็กพัฒนากระบวนการคิดที่หลากหลายสามารถนำความรู้เดิมมาใช้เชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ นอกจากนี้เด็กยังได้แสดงออกทางภาษาได้อย่างเหมาะสม

ลักษณะของการแสดงละคร

ลักษณะการแสดงละครเพื่อการเรียนรู้มีหลายลักษณะ

ทิสนา เขมมณี (2544 : 60-61) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. การแสดงละครแบบเป็นทางการหรือการแสดงนาฏการ (Dramatization) เป็นการแสดงละครที่มีการเตรียมบทละครตั้งแต่ต้นจนจบไว้ ผู้แสดงจะต้องมีการซักซ้อมก่อนการแสดง จนผู้แสดงสามารถแสดงได้ตามบทและมีการจัดฉากเวที ให้ดูสมจริง ตัวอย่างการแสดงนาฏการที่นิยมกันมาก ได้แก่ การแสดงเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ หรือชีวประวัติของบุคคลสำคัญ ๆ เป็นต้น

2. การแสดงละครแบบไม่เป็นทางการหรือเรียกว่าการแสดง (Acting) เป็นการแสดงเรื่องราวหรือเหตุการณ์สั้น ๆ เฉพาะจุดเฉพาะประเด็นเพื่อช่วยทำให้เรื่องราว/เหตุการณ์/จุด/ประเด็นเหล่านั้น มีความกระชับชัดเจน การแสดงแบบนี้ ผู้สอนสามารถใช้สอนสอดแทรกในการสอนเนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้มาก เช่น การแสดงวิธีการจัดโต๊ะอาหาร วิธีผายปอด วิธีป้องกันตัว ตลอดจนการแสดง บทบาทหน้าที่ของบุคคลในอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

3. การแสดงละครใบ้ เป็นการแสดงที่ผู้ใช้การแสดงออกทางท่าทางสื่อความหมายเรื่องราวให้ผู้ชมเข้าใจ โดยไม่ใช้ภาษาพูดเลย แต่อาจมีการใช้การบรรยายประกอบท่าทางได้ เพื่อช่วยให้ผู้ชมมีความเข้าใจมากขึ้น เช่น การแสดงละครใบ้สื่อความหมายเกี่ยวกับปรัชญาในการดำรงชีวิต ความคับข้องใจ การแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

4. การแสดงละครเลียนแบบ เป็นการแสดงที่ผู้แสดงพยายามแสดงลักษณะท่าทางเลียนแบบบุคคล สัตว์ หรือสิ่งของต่าง ๆ เช่น การแสดงละครเลียนแบบดารา นักร้อง นักพูด ที่มีชื่อเสียง การแสดงท่าทางและเสียงร้องเลียนแบบสัตว์ต่าง ๆ เช่น สุนัข แมว สิงโต นกต่าง ๆ หรืออาจแสดงเลียนแบบกลไกทำงานของสิ่งต่าง ๆ เช่น หุ่นยนต์ คอมพิวเตอร์ รถไฟ รถเมล์ เครื่องบิน เป็นต้น

5. การแสดงละครล้อเลียน เป็นการแสดงละครที่มีเนื้อหาสาระเสียดสีบุคคล สังคม เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อเน้นเจตคติ ค่านิยม หรือพฤติกรรมใด ๆ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน โดยแสดงถึงความไม่ชอบด้วยเหตุและผลของสิ่งนั้น เช่น การแสดงละครล้อเลียนพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมือง การแสดงละครล้อเลียนเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางสังคม เป็นต้น

6. การแสดงการเชิดหุ่นละคร เป็นการแสดงที่ผู้แสดงใช้หุ่นหรือวัสดุอื่น ๆ เป็นตัวแทนคนในการแสดงออก ผู้แสดงจะไม่ปรากฏกายหรือแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ให้เห็น แต่จะเชิดหุ่นให้แสดงตามที่ตนปรารถนา ซึ่งก็คือ การเชิดหุ่นให้แสดงตามบทและเรื่องราวที่ได้เตรียมไว้ หุ่นที่ใช้ในการแสดงมีมากมายหลายประเภท เช่น หุ่นกระบอก หุ่นนิ้วมือ หุ่นสวมมือ หุ่นเสียบไม้ หุ่นหนังตะลุง หุ่นดิน เป็นต้น หุ่นดังกล่าวอาจเป็นหุ่นรูปคน รูปสัตว์หรือรูปสิ่งของต่าง ๆ หุ่นเหล่านี้เป็นตัวแทนในการแสดงออกท่าทางของผู้แสดง แต่ผู้แสดง (ผู้เชิดหุ่น) ยังเป็นผู้แสดงออกทางบทพูดอยู่ หรือในบางกรณีที่ผู้เชิดหุ่นยังไม่ชำนาญ อาจมีผู้แสดงหลายคน เช่น คนหนึ่งเป็นผู้เชิดหุ่น อีกคนหนึ่งเป็นผู้พากย์ ผู้แสดงบทพูด อาจมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้แล้วแต่ความสามารถของผู้แสดง

วราภรณ์ วัจนะพันธ์ (2542 : 6-7) ได้กล่าวถึงลักษณะของการแสดงละครไว้ ดังนี้

1. ละครจำแนกเป็น

1.1 ละครแบบดั้งเดิม ได้แก่ ละครโนราห์ (ชาตรี) ละครนอก ละครใน

1.2 ละครที่ปรับปรุงขึ้น ได้แก่ ละครชาตรีเข้าเครื่อง (ละครชาตรีเครื่องใหญ่)

ละครดึกดำบรรพ์ ละครพันทาง ละครเสภา

2. ละครที่ปรับปรุงขึ้นจำแนกเป็น

2.1 ละครร้อง ได้แก่ ละครร้องล้วน ๆ หรือเรียกโดยทั่วไปว่าละครร้องแบบพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และละครร้องสลับพูดหรือเรียกกันโดยทั่วไปว่าละครร้องแบบกรมพระยานราธิปประพันธ์พงศ์

2.2 ละครพูด ได้แก่ ละครพูดล้วน ๆ และละครพูดสลับรำ

3. ละครสังคีต เป็นละครพูดสลับรำ ซึ่งบทเจรจากับบทร้องในบทละครที่ต้องมีสัดส่วนเท่า ๆ กัน

มาลินี ดิลกวนิช (2543 : 265) ได้กล่าวถึงลักษณะของการละครไว้ 3 หมวดใหญ่ ๆ คือ

1. ละครรำหมายถึง การแสดงละครกับการรำรำที่มีผู้ขับร้องเป็นหมู่หรือเดี่ยว บรรยายเนื้อเรื่องประกอบผู้แสดงกล่าวเจรจาเป็นภาษาร้อยกรองที่ไพเราะ

2. เป็นการแสดงละครที่ผู้แสดงเป็นผู้ขับร้องและกล่าวเจรจาด้วยภาษาร้อยกรองและยังมีกลุ่มผู้ขับร้องบรรยายเนื้อเรื่องประกอบด้วย

3. ละครพูด เป็นการแสดงละครที่ผู้แสดงกล่าวเจรจาด้วยภาษาร้อยแก้วหรือร้อยกรอง จะเห็นได้ว่าละครจำแนกตามลักษณะของการแสดงและการกล่าวเจรจาโดยมีการกล่าวเจรจาที่เป็นภาษาร้อยแก้วและร้อยกรอง

อุทัยวรรณ ปิ่นประชาสรร (2540 : 42) ได้กล่าวถึงลักษณะของการแสดงละครสำหรับเด็กไว้ดังนี้

1. ละครเวทีสำหรับเด็ก (Children Theatre) จุดประสงค์ที่สำคัญของละครลักษณะนี้คือ เพื่อให้เด็กได้รับความสนุกสนาน โดยคำนึงถึง วัย และความสนใจของเด็ก เด็กจะได้รับการเรียนรู้ บางอย่างตามเจตนาของผู้เขียนบทละครและจากการสังเกตบทบาทการแสดงของตัวละคร

2. ละครสร้างสรรค์ (Creative Dramatics) จุดประสงค์ของละครประเภทนี้เพื่อ ส่งเสริมและกระตุ้นเพื่อให้เด็กคิดและแสดงออกตามแบบละคร ไม่มีรูปแบบตายตัว โดยอาศัย ความสามารถในการแนะนำแนวทางจากครู

สรุปการแสดงละครไม่ว่าจะเป็นแบบใด หากจะให้มีประสิทธิภาพ คือ ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ผู้สอนควรมีการเตรียมการและดำเนินการอย่างเหมาะสม

ขั้นตอนในการแสดงละคร

ได้มีนักการศึกษาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยการใช้การแสดง ละคร ไว้ดังนี้

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2551 : 67-69) มีดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายถึงวัตถุประสงค์ของการที่จะใช้บทละคร เพื่อการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

1.2 ผู้สอนเตรียมบทละครไว้ให้ผู้เรียนแสดงตั้งแต่ต้นจนจบ โดยอาจให้โอกาส ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเลือกเรื่องราวที่จะแสดงบทพูดของตัวละครต่าง ๆ

1.3 ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันศึกษาเนื้อหาเรื่องราวจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ ได้เนื้อหาเรื่องราวที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด หรืออาจจะต้องแสวงหาผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ มาให้คำปรึกษา เช่น การแสดงละคร ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

อนึ่ง การใช้การละครเพื่อการเรียนรู้ นั้น อาจจะไม่จำเป็นที่จะต้องจัดทำทุกสิ่งทุกอย่างมี ความสมบูรณ์เหมือนความจริง แต่สิ่งที่ผู้สอนจะต้องให้ความเอาใจใส่และพิถีพิถันมาก คือประเด็น ความรู้หรือสาระต่าง ๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จะต้องเด่นชัดองค์ประกอบอื่น ๆ เป็นส่วน เสริม ซึ่งแตกต่างกับการแสดงละครที่เป็นศิลปะการแสดงที่จะต้องจัดทำทุกสิ่งทุกอย่างให้มีความ สมบูรณ์ตรงตามความเป็นจริงให้มากที่สุด

2. ขั้นศึกษาบทละครและเลือกผู้แสดง

2.1 ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจบทละคร

2.2 ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันพิจารณาคัดเลือกผู้แสดง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความสามารถของผู้เรียนกับบทบาทที่จะมอบให้แสดง ควรจะเลือกพวกที่มีบุคลิกลักษณะตรงกับเรื่องและมีความสามารถที่จะตีบทแตก รวมทั้งผู้แสดงนั้นควรจะสมัครใจหรือเต็มใจที่จะแสดงด้วย จะส่งผลให้งานการแสดงนั้นตรงกับเรื่องราวและใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด

3. ชั้นศึกษาบท ซ้อมการแสดง เตรียมวัสดุอุปกรณ์และผู้ชมการแสดง

3.1 ผู้แสดงแต่ละคนจะต้องศึกษาเรื่องราวและบทบาทของตนให้ลึกซึ้งจดจำ และฝึกซ้อมบทของตนเองให้คล่อง

3.2 จัดให้มีการฝึกซ้อมร่วมกัน เพราะหลังจากฝึกซ้อมแล้ว บางกรณีอาจมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนตัวผู้แสดง หากพบว่าผู้ที่เลือกไว้ไม่มีความสามารถแสดงได้ดีพอที่จะสื่อความหมายได้ตรงกับเรื่องราวหรือเนื้อหาอันเป็นจุดประสงค์สำคัญของการเรียนรู้

3.3 ผู้สอนควรจัดแบ่งงานหรือมอบความรับผิดชอบให้แก่ผู้เรียนที่ไม่ได้แสดง เพราะโดยปกติการเรียนรู้โดยใช้การแสดงละครนั้น ผู้เรียนจะไม่ได้แสดงทั้งหมด ผู้ที่ไม่แสดงก็จะเป็นผู้ชมการแสดงหรือเป็นผู้ช่วยจัดการแสดง เช่น เป็นผู้กำกับการแสดง บอกบท จัดฉาก แต่งตัวผู้แสดง จัดหาวัสดุอุปกรณ์การแสดง เป็นต้น ดังนั้นผู้สอนควรจัดแบ่งงานให้ผู้เรียนที่เหลือตามความสนใจและความสามารถของผู้เรียน พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการชมการแสดง การสังเกตหรือประเด็นสำคัญ ๆ ของเรื่องที่จะนำไปสู่การเรียนรู้

4. ชั้นแสดง

4.1 ผู้แสดงจะต้องตั้งใจทำการแสดงตามบทบาทและขั้นตอนที่กำหนดไว้ให้ดีที่สุด

4.2 ผู้สอนและผู้ชมการแสดง ควรชมการแสดงด้วยความตั้งใจ ให้กำลังใจผู้แสดง เช่น ปรบมือเป็นระยะ เป็นต้น

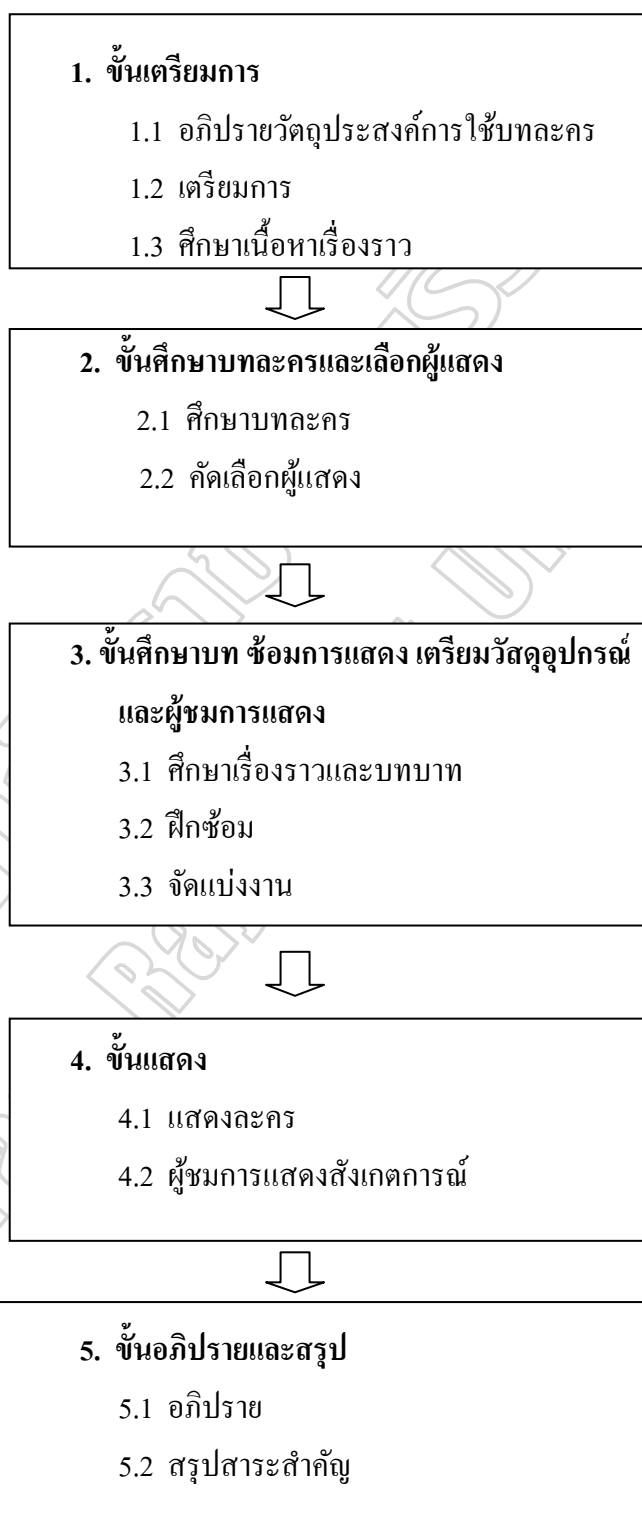
4.3 ผู้ชมจะต้องตั้งใจสังเกตการณ์แสดงในประเด็นสำคัญ ๆ ที่ผู้สอนแนะนำไว้ อาจมีการจดบันทึกไว้เพื่อกันลืม

5. ชั้นอภิปรายและสรุป

5.1 ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายร่วมกัน โดยมุ่งอภิปรายเรื่องราวที่แสดงออกมา ความสามารถของผู้แสดงและประเด็นที่เป็นเนื้อหาสาระสำคัญของการเรียนรู้

5.2 ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญของการเรียนรู้ที่ได้จากการแสดงละคร ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การแสดงละคร

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การแสดงละครมีขั้นตอน ดังภาพประกอบ 1
(สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. 2551 : 69)

ภาพประกอบ 1 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การแสดงละคร

มัทนี รัตนนิน (2546 : 58 ; อ้างถึงใน รัตนภรณ์ ภูธรเลิศ . 2551 : 23) กล่าวถึงขั้นตอนในการจัดการแสดงละครไว้ดังนี้

1. การเลือกบทละคร หรือการเตรียมเนื้อเรื่องที่มีเนื้อหาที่น่าสนใจมีการผูกเรื่องไว้ตามโครงเรื่อง (Plot) ที่หน้าคิดตามรวมทั้งลักษณะตัวละครและแนวคิดของเรื่อง
2. การกำหนดตัวผู้แสดงละคร สำหรับบทบาทต่าง ๆ ในเนื้อเรื่อง
3. การเตรียมงานก่อนเริ่มซ้อมละคร มีการทำแผนผังพื้นที่การเล่นละคร (Floor Plan) การร่างภาพขององค์ประกอบพื้นฐานของฉากและจัดทำฉากอุปกรณ์ประกอบฉากและเครื่องแต่งกาย
4. การซ้อมละคร ทุกคนควรอยู่พร้อมกันทั้งหมดเพื่อดูผลและการเล่นละครของทุกคน ความต่อเนื่อง การพัฒนาของเรื่องและของตัวละคร การกระทำ (Actions) และอารมณ์ความรู้สึก
5. การแสดงละครเป็นการแสดงจริงของผู้แสดงละครทุกคนที่ต้องแสดงละครให้ผู้ชมดู
6. การคำนับเมื่อสิ้นสุดการแสดง ถ้าเป็นละครไทยโบราณควรไหว้แทนการคำนับแบบฝรั่ง

โดคิลล์ (Dougill. 1987 : 119) แบ่งกิจกรรมการละครเป็น 2 แบบ คือกิจกรรมการละครแบบไม่มีบทพูด และกิจกรรมการละครแบบมีบทพูด มีวิธีการนำเสนอที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมการละครแบบไม่มีบทพูดมี 4 ขั้นตอนดังนี้
 - 1.1 ขั้นนำเสนอกิจกรรม (Setting up the Activity) ครูแจกบัตรบทบาทให้ผู้เรียนอ่านก่อนหลังจากนั้นครูตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน โดยการให้พวกเขาสรุปกิจกรรมนั้นให้ฟังอีกครั้งและครูจะให้รายละเอียดความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนจะปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ
 - 1.2 ขั้นดำเนินกิจกรรม (Running the Activity) ขั้นนี้จะรวมถึงการทำงานกลุ่มและการแสดง ในระหว่างทำงานกลุ่ม ผู้เรียนแต่ละคนจะช่วยกันหาวิธีที่จะแสดงบทบาทของตน ครูคอยช่วยเหลือแก้ไขความถูกต้องของภาษาโดยไม่รบกวนกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ต่อจากนั้นให้เวลาซ้อมบทบาทก่อนการแสดง ในระหว่างที่ผู้เรียนแสดงให้เพื่อนดู ครูจะต้องระวังไม่เข้าไปแก้ไขผู้เรียนทันที เมื่อพบที่ผิดให้จดบันทึกไว้
 - 1.3 ขั้นอภิปรายผล (Discussion) ขั้นนี้จะรวมถึงการประเมินผลกิจกรรมและการพิจารณาแก้ไขภาษาที่ใช้ โดยบอกข้อผิดพลาดทางไวยากรณ์และตัวอย่างที่ถูกต้องให้ฝึกอีกครั้งหนึ่ง ครูจะไม่ตัดสินว่ากลุ่มไหนแสดงดีกว่ากัน แต่จะนำมาอภิปรายตั้งคำถามว่ากลุ่มไหนมีจุดเด่นให้บอกเหตุผล ครูอาจจะกระตุ้นให้ผู้เรียนแต่ละคนช่วยกันวิจารณ์ผลงานของการแสดงของตน
 - 1.4 ขั้นตรวจสอบความเข้าใจ (Checking Comprehension) ในขั้นนี้ครูจะตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนเกี่ยวกับกิจกรรมการละครที่ใช้ เช่น การแสดงบทบาทสมมติ

การแสดงสดหรือสถานการณ์จำลองโดยใช้คำถามให้ตอบปากเปล่า

2. กิจกรรมการแสดงละครแบบมีบทพูดมี 5 ขั้นตอนดังนี้

2.1 ขั้นนำเสนอ เมื่อครูสร้างความสนใจในชื่อเรื่องของบทละครเรียบร้อยแล้ว ครูจะนำเสนอบทพูดโดยการอ่านให้นักเรียนฟังเพื่อให้ฟังการอ่านออกเสียงที่ถูกต้อง ต่อจากนั้นครูจะตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับบทพูดเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนเข้าใจเนื้อเรื่องหรือไม่

2.2 ขั้นดำเนินการอภิปราย เมื่อผู้เรียนเข้าใจเนื้อเรื่องแล้วครูจะนำตัวละครในเนื้อเรื่องมาอภิปรายโดยการตั้งคำถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวละคร เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความรู้สึกของตัวละครต่อจากนั้นจึงมอบหมายบทบาทตัวละครให้กับผู้เรียนทั้งชั้น เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพูดกล่าวคืออาจจะมีผู้เรียนได้รับบทละครตัวเดียวกันประมาณ 4-5 คน

2.3 ขั้นการฝึกซ้อม หลังจากให้นักเรียนทั้งชั้นฝึกออกเสียงในระดับสูงต่ำตามบทบาทของตัวละคร ครูจะให้ผู้เรียนฝึกซ้อมบทบาทของตัวละครในเรื่องแล้วจึงฝึกอีกครั้งโดยไม่ดูบทพูด ถ้าหากผู้แสดงคนใดจำบทพูดไม่ได้ก็ให้ใช้คำพูดของตนเองแทนหรือให้เพื่อนช่วยบอกบทพูดได้ ในกรณีที่มีการฝึกซ้อมมากกว่า 1 กลุ่ม ครูควรให้การดูแลและแนะนำด้านการแสดงอย่างทั่วถึง

2.4 ขั้นแสดง หลังจากการฝึกซ้อมอยู่ในระดับที่น่าพอใจครูจะอนุญาตให้ผู้แสดงออกมาแสดงหน้าชั้นเรียน

2.5 ขั้นประเมินผล ในขั้นนี้ครูจะให้รางวัลเสริมโดยการให้คำชมในการแสดงให้คำแนะนำในส่วนที่ต้องการแก้ไข ต่อจากนั้นถ้ามีเวลาเพียงพอ ครูอาจจะให้ผู้เรียนแสดงสดในบทบาทเดิมแต่เปลี่ยนสถานการณ์

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการแสดงละครควรเตรียมเนื้อเรื่องให้เนื้อเรื่องมีความน่าสนใจและน่าติดตาม และกำหนดตัวผู้แสดงสำหรับบทต่างๆ มีการเตรียมงานก่อนเริ่มซ้อมละคร เช่น การจัดท่าฉาก จัดเตรียมอุปกรณ์และเครื่องแต่งกายเมื่อจัดเตรียมเสร็จแล้วจะเป็นการซ้อมละครเพื่อดูความพร้อมของทุกคนและดูความต่อเนื่องของเนื้อเรื่อง หลังจากนั้นจะเป็นการแสดงละครจริงและสิ้นสุดการละคร

ข้อดีและข้อจำกัดในการแสดงละคร

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การแสดงละครมีข้อดีและข้อจำกัด ดังนี้ (ทิสนา เขมมณี, 2550 : 357)

ข้อดี

1. เป็นวิธีการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นสิ่งที่เรียนมีชีวิตขึ้นมาทำให้การเรียนรู้มีความเป็นจริงและมีความหมายกับผู้เรียน

2. เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานมีส่วนร่วมในการเรียนรู้สูง
3. เป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น การพูด การเขียน การแสดงออก การจัดการ การแสวงหาข้อมูลความรู้และการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นต้น

ข้อจำกัด

1. เป็นวิธีสอนที่ใช้เวลามาก ต้องมีการจัดเตรียมบทละครและการแสดงที่ยุ่งยาก
2. เป็นวิธีสอนที่ต้องใช้วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องแต่งกาย ประกอบการแสดงซึ่งอาจทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น
3. เป็นวิธีสอนที่ต้องอาศัยการแสวงหาข้อมูลที่ต้องมาใช้ในการเขียนบท หากผู้สอนไม่มีข้อมูลเพียงพอหรือไม่สามารถแสวงหาข้อมูลที่ต้องการได้จะทำให้เรื่องราวหรือการแสดงไม่สมบูรณ์

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2551 : 70) ได้กล่าวถึงข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการสอน โดยการใช้การแสดงละครไว้ดังนี้

ข้อดี

1. ผู้เรียนได้เห็นสถานการณ์การแสดงด้วยตนเอง ทำให้การเรียนรู้เห็นภาพ ความเป็นจริง มีความชัดเจนและจดจำได้นาน
2. ผู้เรียนตื่นตัว กระตือรือร้น และเรียนรู้อย่างสนุกสนาน
3. ผู้เรียนเกิดความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้สูง
4. เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการพูด การแสดง การจัดการ การตัดสินใจ การทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น

ข้อจำกัด

1. เป็นวิธีการที่ใช้เวลามากเพราะจะต้องจัดเตรียมบทละครและการแสดงที่ค่อนข้างยุ่งยาก
2. เป็นวิธีการที่ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง เพราะจะต้องใช้วัสดุอุปกรณ์เครื่องแต่งกาย ประกอบการแสดง เป็นต้น

สรุปว่าการนำการแสดงละครมาใช้ในการเรียนการสอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นสิ่งที่เรียนรู้มีชีวิต ความเป็นจริงได้ทำงานร่วมกันและมีความรับผิดชอบ ส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ฝึกความกล้าในการแสดงออก ความเชื่อมั่นในตนเองและยับยั้งทวนสาระของบทเรียนให้จำได้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นทัศนคติที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถมองเห็น เป็นรูปร่างได้ การที่เราจะทราบว่า บุคคลมีความพึงพอใจหรือไม่ สามารถสังเกตโดยการแสดงออก ที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน จึงเป็นการยากที่จะวัดความพึงพอใจโดยตรง แต่วัดได้โดยความคิดเห็น ของบุคคลเหล่านั้น และการแสดงความคิดเห็นนั้นจะต้องตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงจึงสามารถ วัดความพึงพอใจนั้นได้ พจนานุกรมไทยฉบับเพื่อนเรียน (โสภณา เหลือเดชาอนุรักษ์ และสมบัติ จำปาเงิน. 2550 : 212) กล่าวไว้ว่า พึง เป็นคำช่วยกริยาอื่น หมายความว่า ควร ต้อง (ที่จำเป็น) เช่น พึงใจ หมายความว่า พอใจ ชอบใจ และคำว่า พอ หมายความว่าเท่าที่ต้องการ เต็ม เหมาะ เมื่อนำคำ สองคำมาผสมกันพึงพอใจ จะหมายถึง ชอบใจ ถูกใจ ตามที่ต้องการ คำว่า ความพึงพอใจมีผู้ให้ ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

ไชยยันต์ ชาญปริชารัตน์ (2543 : 52) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่องานที่ปฏิบัติในทางบวก คือ รู้สึกชอบ รัก พอใจหรือเจตคติต่องาน ซึ่งเกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจเป็นความรู้สึกที่มีความสุขเมื่อได้รับความสำเร็จตามความต้องการหรือแรงจูงใจ

เอื้ออารีย์ ปานพิมพ์ใหญ่ (2543 : 47) ได้สรุปความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดี หรือทัศนคติในทางที่ดีของบุคคล ซึ่งมักเกิดจากการได้รับการตอบสนองตามที่ตนเองต้องการก็จะ เกิดความรู้สึกที่ดีในสิ่งนั้น ตรงกันข้ามหากความต้องการไม่ได้รับการตอบสนองความพึงพอใจก็จะ ไม่เกิดขึ้น

กรชกร ชวติ (2544 : 10) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดี หรือเจตคติที่ดีของบุคคลนั้น ๆ เมื่อได้รับการตอบสนองตามความคาดหวังและตามความต้องการ ของตนเอง จึงทำให้เกิดความรู้สึกดีต่อสิ่งนั้น ๆ

สุพจน์ คนยี่น (2544 : 78) ได้สรุปความพึงพอใจว่า เป็นลักษณะทางจิตหรือทางอารมณ์ ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีในเชิงบวกอันเนื่องมาจากสิ่งเร้าและแรงจูงใจต่อกิจกรรมที่ทำ ซึ่งปรากฏออกมาทางพฤติกรรมและองค์ประกอบที่สำคัญในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคล

นงลักษณ์ วานิช (2545 : 8) ได้สรุปความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของบุคคลต่อ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ดีที่เกิดจากการตอบสนองทั้งทางร่างกายและจิตใจจนทำให้เกิด ความพึงพอใจ

กาญจนา อรุณสุขรุจี (2546 : 18) กล่าวว่า ความพึงพอใจ เป็นการแสดงความรู้สึก ดีใจยินดีของเฉพาะบุคคลในการตอบสนองความต้องการในส่วนที่ขาดหายซึ่งเป็นผลมาจาก

ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยปัจจัยเหล่านั้นสามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลทั้งทางร่างกายและจิตใจได้อย่างเหมาะสม และเป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลที่จะเลือกปฏิบัติในกิจกรรมนั้น ๆ การแสดงออกทางพฤติกรรมนั้นจะมีความเป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปร่างได้ การที่เราจะทราบว่าบุคคลมีความพึงพอใจหรือไม่ สามารถสังเกตโดยการแสดงออกที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนและต้องมีสิ่งเร้าที่ตรงต่อความต้องการของบุคคลจึงจะทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจ ดังนั้น การสร้างสิ่งเร้า จึงเป็นแรงจูงใจของบุคคลนั้น ให้เกิดความพึงพอใจในงานนั้น

มอร์ส (Morse. 1958 : 27) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถลดความเครียดของผู้ที่ทำงานให้ลดน้อยลง ถ้าเกิดความเครียดมากจะทำให้เกิดความไม่พอใจในการทำงานและความเครียดนี้มีผลมาจากความต้องการของมนุษย์เมื่อมนุษย์มีความต้องการมากจะเกิดปฏิกิริยาเรียกร้องหาวิธีตอบสนอง ความเครียดก็จะลดน้อยลงหรือหมดไปความพึงพอใจก็จะมากขึ้น

จากที่นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายพอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่ดี ความรู้สึกที่ชอบ ความพอใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือทัศนคติในทางที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่ออยู่ในสภาวะของการมีความสุขเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมายตามความต้องการตามสิ่งที่คาดหวังไว้ หรือแรงจูงใจที่ตนเองได้ตั้งใจไว้ ทัศนคติ และความพึงพอใจเป็นคำที่สามารถใช้แทนกันได้ เพราะทั้งสองคำนี้หมายถึง ผลที่ได้รับจากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งนั้น ทัศนคติด้านบวกแสดงให้เห็นสภาพความพึงพอใจในสิ่งนั้น และทัศนคติด้านลบจะแสดงให้เห็นสภาพความไม่พึงพอใจ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ

ในการปฏิบัติงานใดๆ ก็ตาม การที่ผู้ปฏิบัติงานจะเกิดความพึงพอใจต่อการทำงานนั้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งจูงใจในงานที่มีอยู่ การสร้างสิ่งจูงใจหรือแรงกระตุ้นให้เกิดกับผู้ปฏิบัติงานจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานนั้น ๆ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีนักการศึกษาในสาขาต่างๆ ทำการศึกษาค้นคว้าและตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับการจูงใจในการทำงานไว้ดังนี้

มาสโลว์ (Maslow. 1970 : 16-22) ได้เสนอทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of Needs) นับว่าเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ซึ่งตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า “มนุษย์เรามีความต้องการอยู่เสมอไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองหรือพึงพอใจอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วความต้องการสิ่งอื่น ๆ ก็จะเกิดขึ้นมาอีกความต้องการของคนเราอาจจะซ้ำซ้อนกัน ความต้องการอย่างหนึ่งอาจยังไม่ทันหมดไปต้องการอีกอย่างหนึ่งอาจเกิดขึ้นได้” ความต้องการของมนุษย์มีลำดับขั้น ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เน้นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร อากาศ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อน ความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ความมั่นคงในชีวิต ทั้งที่เป็นอยู่ปัจจุบันและอนาคต ความเจริญก้าวหน้า อบอุ่นใจ

3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อการเกิดพฤติกรรม ต้องการให้สังคมยอมรับตนเองเข้าเป็นสมาชิก ต้องการความเป็นมิตร ความรักจากเพื่อนร่วมงาน

4. ความต้องการมีฐานะ (Esteem Needs) มีความอยากเด่นในสังคม มีชื่อเสียง อยากให้บุคคลยกย่องสรรเสริญตนเอง อยากมีความเป็นอิสระเสรีภาพ

5. ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต (Self Actualization Needs) เป็นความต้องการในระดับสูง อยากให้ตนเองประสบความสำเร็จทุกอย่างในชีวิต ซึ่งเป็นไปได้ยาก

ซังคักดี พิทักษ์ (2544 : 12-13) เห็นว่ามนุษย์ถูกกระตุ้นจากความปรารถนาที่จะครอบครองความต้องการเฉพาะอย่างซึ่งความต้องการนี้เขาได้สมมติไว้ว่ามนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอไม่มีที่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นจะเข้ามาแทนที่ ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นจะเข้ามาแทนที่ ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง จึงเป็นสิ่งจูงใจต่อไปนั้น ความต้องการของมนุษย์จึงมีลำดับขั้นตามความสำคัญ 5 ขั้นตอนตามลำดับดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น ความต้องการในเรื่องของอาหาร น้ำ อากาศ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ความต้องการทางเพศ ความต้องการทางด้านร่างกาย จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตน ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของคนยังไม่ได้รับการตอบสนอง

2. ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security of Safety Needs) ถ้าหากความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้วมนุษย์ต้องการขั้นสูงต่อไป คือ เป็นความรู้สึกที่ต้องการความปลอดภัยหรือมั่นคงในปัจจุบันหรืออนาคต ซึ่งรวมถึงความก้าวหน้าและความอบอุ่น

3. ความต้องการทางสังคม (Social or Belonging Needs) ภายหลังจากที่คนได้รับการตอบสนองในสองขั้นดังกล่าวแล้วก็จะมีความต้องการในขั้นสูงขึ้นคือ ความต้องการทางสังคม เป็นความต้องการที่จะเข้าร่วมและได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อน

4. ความต้องการที่ได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem Needs) เป็นความต้องการให้

คนอื่นยกย่อง ให้เกียรติ และเห็นความสำคัญของตน อยากเด่นในสังคม รวมถึงความสำเร็จ ความรู้ ความสามารถ ความเป็นอิสระและเสรีภาพ

5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self Actualization) เป็นความต้องการระดับสูงสุดของมนุษย์ ส่วนมากจะเป็นการอยากจะเป็น อยากจะได้ ตามความคิดของตน หรือต้องการจะเป็นมากกว่าที่ตนเองเป็นอยู่ในขณะนี้

เดวิด คทวิช (2546 : 183-186) ได้กล่าวถึง หลักการเรียนรู้ตามทฤษฎีสัมพันธ์ เชื่อมโยง ของ ธอร์น ไคค์ มีความสัมพันธ์อยู่ที่ว่าการเรียนรู้เกิดจากการสร้างความสัมพันธ์บางอย่างระหว่างสิ่งเร้า กับพฤติกรรมการตอบสนอง กล่าวคือ เมื่อสถานการณ์หรือสิ่งที่เป็นปัญหาเกิดขึ้น ร่างกายจะเกิดความพยายามที่จะแก้ปัญหาานั้น โดยแสดงพฤติกรรมการตอบสนองออกมาหลาย ๆ รูปแบบ ซึ่งร่างกายจะเลือกพฤติกรรมตอบสนองที่พอใจที่สุดไปเชื่อมโยงสิ่งเร้าหรือปัญหานั้น ทำให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นมาว่า ถ้ามีสิ่งเร้าหรือปัญหาเช่นนี้อีกจะแสดงพฤติกรรมตอบสนองเช่นไร สิ่งสำคัญในการเรียนรู้ที่ ธอร์น ไคค์ ได้ให้ความสำคัญ ได้แก่ การเสริมแรง คือความพึงพอใจที่ร่างกายได้รับ เพราะจะทำให้การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับพฤติกรรมตอบสนองมีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น สรุปเป็นกฎการเรียนรู้ (Law of Learning) ที่สำคัญ 3 กฎ ได้แก่

1. กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) ธอร์น ไคค์ ให้ความสำคัญกับความพร้อมอย่างมากในการที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ เขาเห็นว่าพฤติกรรมการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ถ้าบุคคลนั้นมีความพร้อมทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งหมายถึงความพึงพอใจที่จะเรียนรู้ในสิ่งนั้น กฎความพร้อมแบ่งเป็นกฎย่อย ๆ ได้ 3 กฎ คือ

1.1 ถ้าบุคคลพร้อมแล้วได้กระทำ มีหลักการเมื่อบุคคลพร้อมแล้ว ได้กระทำ จะเกิดความพอใจ (When a Conduction Unit is Ready to Conduct by it is Satisfying)

1.2 ถ้าบุคคลพร้อมแล้วไม่กระทำ มีหลักการว่า เมื่อบุคคลพร้อมจะกระทำแล้ว ไม่ได้กระทำ ก็ย่อมจะเกิดความรำคาญใจ (For a Conduction Unit is Ready to Conduct not to Conduct is Annoying)

1.3 ถ้าบุคคลไม่พร้อมแต่ถูกบังคับให้กระทำ มีหลักการว่าเมื่อบุคคลไม่พร้อม แต่ถูกบังคับให้กระทำก็จะเกิดความรำคาญใจ (When a Conduction Unit Unready for Conduction is Forcced Conduction by it is Annoying)

2. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) มีหลักการว่าถ้าบุคคลได้กระทำ หรือฝึกฝน และทบทวนบ่อยๆ ก็จะกระทำได้ดีและเกิดความชำนาญ แต่ถ้ามิได้ฝึกฝนหรือทบทวนบ่อยๆ ก็จะกระทำสิ่งนั้น ไม่ได้ดีและไม่เกิดความชำนาญ แยกเป็น 2 กฎย่อย ดังนี้

2.1 กฎแห่งการใช้ (Law of Use) หมายความว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ใดก็ตาม เมื่อเกิดขึ้นแล้วได้รับการกระทำซ้ำ ๆ อยู่เรื่อย ๆ จะเกิดความชำนาญและเป็นความเคยชินพฤติกรรมนั้นจะเกิดความคงทนเป็นระยะเวลายาวนาน ยิ่งฝึกมากเท่าใดยิ่งถูกต้องมากขึ้นเท่านั้น

2.2 กฎแห่งการไม่ใช้ (Law of Disuse) พฤติกรรมใดก็ตามเมื่อเกิดขึ้นแล้วมีการเว้นระยะเวลานานและขาดการฝึกฝน พฤติกรรมเหล่านั้นจะลดประสิทธิภาพลงเรื่อย ๆ และหายไป ในที่สุด

3. กฎแห่งผลการตอบสนอง (Law of Effect) พฤติกรรมใดก็ตามเมื่อการตอบสนองแล้วได้รับความสุข ความพึงพอใจ และความภูมิใจ ร่างกายจะเลือกพฤติกรรมนั้นกลับมาตอบสนองอีกครั้ง เมื่อพบกับสิ่งเร้าหรือสถานการณ์เดิม แต่ถ้าพฤติกรรมใดก็ตามเมื่อแสดงการตอบสนองแล้วได้รับความทุกข์ ความไม่พอใจและความผิดหวัง มีแนวโน้มว่าพฤติกรรมนั้นจะลดการตอบสนองลงจนหายไป ในที่สุด ดังนั้นการใช้กฎข้อนี้ควรเกิดขึ้นหลังจากพฤติกรรมการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นแล้วหรืออยู่ในระยะฝึกหัด ซึ่งจะมีผลต่อการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น พฤติกรรมการเรียนรู้ก็จะมีความมั่นคงถาวรมากขึ้นด้วย กฎข้อนี้นิยมใช้ อย่างแพร่หลายในวงการศึกษาค ด้วยการใช้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้

จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าว เมื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผลตอบแทนภายในหรือรางวัลภายใน เป็นผลด้านความรู้สึกรักของผู้เรียนที่เกิดแก่ตัวผู้เรียนเอง เช่น ความรู้สึกต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้นเมื่อสามารถเอาชนะความยุ่งยากต่าง ๆ และสามารถดำเนินงานภายใต้ความยุ่งยากทั้งหลายให้สำเร็จ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ความมั่นใจ ตลอดจนได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ส่วนผลตอบแทนภายนอก เป็นรางวัลที่ผู้อื่นจัดทำให้มากกว่าที่ตนเองให้ตนเอง เช่นการได้รับคำยกย่องชมเชยจากครูผู้สอน พ่อ แม่ ผู้ปกครอง หรือแม้แต่การได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่น่าพอใจ

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการเรียนและผลการเรียนจะมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัตินั้น ทำให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองของผู้เรียนทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ของชีวิตอย่างน้อยเพียงใด นั่นคือสิ่งที่ครูผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครองจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในการสร้างเสริมความพึงพอใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

องค์ประกอบของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการปฏิบัติงานให้สำเร็จ ดังนั้นจึงมีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของความพึงพอใจไว้ ดังนี้

ล๊อค (Locke. 1976 : 1302 ; อ้างถึงใน กอบชัย อ้นนาค 2540. 18 :19) ได้เสนอองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานที่เขาได้ทำการศึกษาวิจัยในปี ค.ศ.1976 ไว้ 9 องค์ประกอบดังนี้คือ

1. ตัวงาน ได้แก่ ความสนใจในตัวงาน ความแปลกของงาน โอกาสเรียนรู้หรือศึกษางาน ปริมาณงาน โอกาสที่จะทำงานนั้นสำเร็จ การควบคุมการทำงานและวิธีการทำงาน
2. เงินเดือน ได้แก่ จำนวนเงินที่ได้รับ ความยุติธรรมและความทัดเทียมกันของรายได้และวิธีการจ่ายเงินขององค์กร
3. การเลื่อนตำแหน่ง ได้แก่ โอกาสในการเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น ความยุติธรรมในการเลื่อนตำแหน่งขององค์กร และหลักในการพิจารณาเลื่อนตำแหน่ง
4. การได้รับการยอมรับนับถือ ได้แก่ การได้รับคำยกย่องชมเชยในผลสำเร็จของงาน การกล่าววิจารณ์การทำงาน และความเชื่อถือในผลงาน
5. ผลประโยชน์ที่เกื้อกูล ได้แก่ บำเหน็จบำนาญตอบแทน การให้สวัสดิการการรักษาพยาบาล การให้วันหยุดงาน และการได้รับค่าใช้จ่ายระหว่างลาพักผ่อน
6. สภาพการทำงาน ได้แก่ ชั่วโมงการทำงาน ช่วงเวลาพัก เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำงาน อุณหภูมิ การถ่ายเทอากาศ ทำเลที่ตั้งและรูปแบบการก่อสร้างของอาคารสถานที่ทำงาน
7. การนิเทศงาน ได้แก่ การได้รับความเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือแนะนำจากผู้บังคับบัญชาระดับสูงขึ้น ไปด้วยความมีเทคนิคและกลวิธีที่ดี ความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และความมีทักษะในการนิเทศงานของผู้บริหาร
8. เพื่อนร่วมงาน ได้แก่ ความรู้ความสามารถ การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความมีมิตรภาพอันดีต่อกันของเพื่อนร่วมงาน
9. องค์กรและการบริหารงาน ได้แก่ ความเอาใจใส่บุคลากรในองค์กร เงินเดือนและนโยบายในการบริหารงานขององค์กร

สุรพล พะยอมแถม (2541 : 20) กล่าวถึงองค์ประกอบของความพึงพอใจในงาน สรุปได้ 3 ประการ ได้แก่

1. อารมณ์ตอบสนองต่อสถานการณ์ทำงานนั้น

2. อารมณ์ตอบสนองต่อการเปรียบเทียบผลตอบแทนจริงจากการทำงานกับผลตอบแทนตามความคาดหวัง

3. อารมณ์ตอบสนองที่มีต่อลักษณะต่าง ๆ ของงานนั้น ได้แก่ ตัวงาน ค่าจ้าง โอกาสก้าวหน้า หัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน

สุนันทา เลहनันท์ (2541 : 8-9) มีความเห็นว่า องค์ประกอบที่มีส่วนในการจูงใจบุคคลให้มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ได้แก่

1. การจัดงานที่ทำทลายความสามารถให้ทำ แต่ต้องคำนึงถึงอยู่เสมอว่า งานที่มีลักษณะทำทลายต่อบุคคลหนึ่งอาจจะไม่เป็นที่ทำทลายความสามารถของอีกบุคคลหนึ่งได้

2. การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการวางแผน หากบุคคลถูกขอร้องให้ช่วยในการวางแผนและกำหนดสถานะแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ก็จะเป็นแรงจูงใจในการทำงานทางหนึ่ง

3. การให้การยกย่องและสถานภาพ บุคคลทุกคนไม่ว่าอยู่ในฐานะอะไร ต้องการได้รับการยอมรับจากกลุ่ม และจากผู้บังคับบัญชาเหมือนกันทุกคน แต่การยกย่องชมเชยต้องทำด้วยความจริงใจ และผลของการปฏิบัติงานต้องสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย

4. การให้ความรับผิดชอบมากขึ้น และการให้อำนาจเพิ่มขึ้น การได้เลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง การให้อำนาจและมอบหมายความรับผิดชอบเป็นเครื่องมือในการจูงใจคนปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การให้ความมั่นคงและความปลอดภัย ความกลัวในสิ่งต่าง ๆ เช่น การไม่ให้งานทำ การสูญเสียตำแหน่ง เป็นสิ่งที่แฝงอยู่ในจิตใจของคน ความต้องการในเรื่องความมั่นคงปลอดภัยจึงสำคัญ แต่ต้องคำนึงด้วยว่าความมั่นคงปลอดภัยมากน้อยเพียงใด จึงเป็นตัวกระตุ้นที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

6. การให้ความเป็นอิสระในการทำงาน ทุกคนปรารถนาจะมีอิสระในการทำงานด้วยตัวเอง โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง การบอกทุกอย่างว่าควรทำอย่างไร จะเป็นการทำให้แรงจูงใจต่ำลงได้

7. การเปิดโอกาสให้เจริญก้าวหน้าทางด้านส่วนตัว ความปรารถนาที่จะก้าวหน้าในทางด้านอาชีพเป็นเป้าหมายของทุกคนในองค์กร การได้มีโอกาสเข้าร่วมการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การหมุนเวียนงานและการสร้างประสบการณ์จากการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ล้วนเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

8. การให้เงินและรางวัลที่เกี่ยวกับเงิน การวิจัยในปัจจุบันยังสรุปได้ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับความสำคัญของเงินที่มีต่อแรงจูงใจ เพียงแต่ชี้แนะว่าเงินเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความไม่พอใจมากกว่าที่จะเป็นแรงจูงใจ แต่คนส่วนมากก็ยังให้คุณค่าเงินไว้สูง

9. การให้โอกาสแข่งขัน การแข่งขันเป็นแรงจูงใจสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับผู้บริหาร ซึ่งต้องการความเป็นเลิศในการปฏิบัติงาน ทำให้เป็นแรงกระตุ้นที่จะแสวงหาแนวคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของความพึงพอใจเป็นพื้นฐานสำคัญที่มีส่วนในการจูงใจให้คนหรือบุคคลต่าง ๆ พึงพอใจในการปฏิบัติงาน โดยแต่ละคนจะมีความต้องการที่แตกต่างกันไป

การวัดความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นคุณลักษณะทางจิตของบุคคลที่ไม่อาจวัดได้โดยตรง การวัดความพึงพอใจจึงเป็นการวัดโดยอ้อม วิธีการวัดความพึงพอใจในงานที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในปัจจุบันนั้นมีหลากหลายวิธีด้วยกัน จากการศึกษาวิธีการวัดความพึงพอใจของนักวิชาการหลายท่าน พบประเด็นของวิธีการวัดที่คล้ายกัน จึงพอสรุปประมวลได้ดังนี้

สตอมเบอร์จ (Stromberg. 1984 : 88-91) การวัดความพึงพอใจของผู้ใช้บริการนั้น จะวัดในเรื่องใดนั้นย่อมแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ที่จะศึกษา แต่มีวิธีที่นิยมใช้กัน

1. การสัมภาษณ์ วิธีนี้ผู้ศึกษาจะมีแบบสัมภาษณ์ที่มีคำถาม ซึ่งได้รับการทดสอบหาความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นแล้ว ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ข้อดีของวิธีนี้ คือ ผู้สัมภาษณ์อธิบายคำถามให้ผู้ตอบเข้าใจได้ สามารถใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่อ่านเขียนหนังสือไม่ได้ แต่มีข้อเสียคือ การสัมภาษณ์ต้องใช้เวลาและอาจมีข้อผิดพลาดในการสื่อความหมาย

2. การใช้แบบสอบถาม เป็นวิธีการที่มีผู้นิยมใช้มากที่สุด มีลักษณะเป็นคำถามที่ได้ทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นแล้ว กลุ่มตัวอย่างเลือกตอบหรือเติมคำ ข้อดีของวิธีนี้คือ ได้คำตอบที่มีความหมายแน่นอน มีความสะดวก รวดเร็วในการสำรวจ สามารถใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ ข้อเสียคือ ผู้ตอบต้องสามารถอ่านออกเขียนได้และมีความสามารถในการคิดเป็น ความพึงพอใจเป็นสภาวะที่มีความต่อเนื่องไม่สามารถบอกจุดเริ่มต้นหรือสิ้นสุดของความพึงพอใจได้ แบบสอบถามนิยมสร้างเป็นมาตรฐาน

สุรพล พะยอมรัมย์ (2541 : 22) กล่าวว่ามาตรวัดความพึงพอใจสามารถกระทำได้หลายวิธี ได้แก่

1. การใช้แบบสอบถาม โดยผู้สอบถามจะออกแบบสอบถามเพื่อต้องการทราบความคิดเห็น ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะที่กำหนดคำตอบให้เลือก หรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าวอาจถามความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ เช่น การบริหาร และการควบคุมงาน และเงื่อนไขต่าง ๆ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีวัดความพึงพอใจทางตรงทางหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดีจึงจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง

3. การสังเกต เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจโดยสังเกตพฤติกรรมของบุคคล เป้าหมาย ไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูด กิริยาท่าทาง วิธีนี้จะต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจัง และการสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน ซึ่งนักวิชาการที่ศึกษาเรื่องความพึงพอใจส่วนใหญ่

จะใช้วิธีการวัดโดยใช้แบบสอบถาม โดยนำรูปแบบของแบบสอบถามมาจากแบบสอบถามที่ผู้พัฒนาขึ้นมาเพื่อรวบรวมข้อมูลในการวัดความพึงพอใจที่ได้รับความนิยมและน่าเชื่อถือ

ภนิตา ชัยปัญญา (2541 : 20-22) กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจนั้นสามารถทำได้หลายวิธี ดังต่อไปนี้

1. การใช้แบบสอบถาม โดยออกแบบสอบถาม เพื่อต้องการทราบความคิดเห็น ซึ่งสามารถกระทำได้ในลักษณะกำหนดคำตอบให้เลือก หรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าว อาจเป็นคำถามความพึงพอใจด้านต่าง ๆ
2. การสัมภาษณ์เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจทางตรงซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดีจะได้ข้อมูลที่เป็นจริง
3. การสังเกต เป็นวิธีวัดความพึงพอใจ โดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมาย ไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูดจา กริยา ท่าทาง วิธีนี้ต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจังและสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

ส่วนในการศึกษาเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ใช้มาตรฐานการวัดความพึงพอใจในส่วนขององค์ประกอบความรู้สึก โดยใช้มาตราวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างข้อความเกี่ยวกับเป้าหมาย จำนวนข้อความมีเท่าใดก็ได้ นำข้อความนี้ให้ตัวแทนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่เราต้องการทราบความพึงพอใจของเขาและให้คะแนนข้อความหนึ่งตามค่ามาตรฐาน 5 ระดับ โดยมีหลักในการสร้างข้อคำถามในมาตราของลิเคิร์ต ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายของความพึงพอใจ
2. รวบรวมและคัดเลือกข้อความที่เป็นบวกและเป็นลบของความพึงพอใจ ต่อเป้าหมายให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
3. ให้กลุ่มตัวอย่างตอบข้อคำถามตรงตามความเห็นหรือความรู้สึกของตนว่าพึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย หรือพึงพอใจน้อยที่สุด
4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับข้อคำถามทั้งหมดและตัดข้อที่มีความสัมพันธ์ต่ำออก ข้อที่มีความสัมพันธ์สูงแต่มีค่าเป็นลบให้สลับเครื่องหมายของคะแนน จัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามและส่งให้กลุ่มตัวอย่างตอบ
5. คะแนนความพึงพอใจของผู้ตอบแต่ละคนมีค่าเท่ากับคะแนนรวมของข้อความทั้งหมดหรือคำนวณเป็นค่าเฉลี่ยของคะแนนทั้งหมดก็จะทำให้ง่ายต่อการตีความยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าการวัดความพึงพอใจเป็นการวัดความพึงพอใจของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนสามารถดำเนินการวัดได้โดยการสำรวจ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตและตรวจสอบข้อมูลอื่น ๆ ตามความเหมาะสมของกิจกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเอกสารประกอบการเรียนและการแสดงละคร ดังนี้ เดือนฉาย ศรีสวัสดิ์ (2541 : 18) วิจัยเกี่ยวกับการสร้างเอกสารประกอบการเรียนการสอน รายวิชา ส071 ท้องถิ่นของเรา 1 เรื่อง วัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างเอกสารประกอบการเรียน รายวิชา ส071 ท้องถิ่นของเรา 1 วัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่ในเรื่องของจุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทางและนำทาง สารสำคัญ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล ตำรา และหนังสืออ่านประกอบ และแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมมาก

วัชรพงษ์ ทองงาม (2541 : 53) ได้พัฒนาบทเรียนที่ใช้กิจกรรมละครแบบมีบทบาท เพื่อส่งเสริมทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนนาฏศิลป์ชั้นกลาง วิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่เรียนวิชาภาษาอังกฤษฟัง-พูด (อ 024 ก) จำนวน 39 คน ผู้วิจัยสร้างบทละครแบบมีบทบาท แผนการสอนและเมื่อสอนแล้วมีการประเมินผลเพื่อปรับปรุงให้ได้บทละครที่มีประสิทธิภาพ พบว่ากิจกรรมละครแบบมีบทบาทที่ได้พัฒนาขึ้นนี้เป็นกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของนักเรียนได้ดี มีความเหมาะสมกับระดับความรู้ของนักเรียนและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมละครในเชิงบวก

ทัศนัย อุดมพันธ์ (2541 : 55) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์ พบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทักษะพื้นฐานละครสร้างสรรค์มีพฤติกรรมทางสังคมสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติ จากผลการวิจัยที่กล่าวมาการนำกิจกรรมละครมาใช้กับเด็กนักเรียนเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมาก ทำให้ผลการเรียนมีประสิทธิภาพ เด็กเกิดการพัฒนาความสามารถด้านต่างๆสูงขึ้น

สมศักดิ์ ประชุมชนะ (2542 : 43-44) เอกสารประกอบการสอนรายวิชา ส031 : การปกครองของไทย เรื่องรัฐธรรมนูญไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนคลองฉนวนวิทยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 40 คน เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน การวิจัยครั้งนี้ปรากฏผลว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 เอกสารประกอบการสอน รายวิชา ส031 : การปกครองของไทยเรื่องรัฐธรรมนูญไทย มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนได้

สถิต มูลหนองแขง (2542 : 112) ได้สร้างและพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนการสอน รายวิชา ส071 ท้องถิ่นของเรา เรื่องประเพณีและวัฒนธรรมของอำเภอนาคู พบว่าเอกสารประกอบการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นมีประโยชน์และมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 สูงขึ้นเป็น 88.12/86.44 ทำให้ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 นักเรียนมีเจตคติต่อเอกสารประกอบการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด

รัชนี จันทร์อุไร (2543 : 69) ได้ศึกษาทดลองใช้สื่อกิจกรรมการละครที่มีผลต่อการเพิ่มระดับแรงจูงใจภายในของนักเรียน ระดับชั้นปวช. 2 แผนกวิชาบัญชี คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ใช้เวลาสอน 15 คาบ สอนกลุ่มทดลองโดยใช้สื่อกิจกรรมการละคร เปรียบเทียบระดับแรงจูงใจภายในของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม พบว่านักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการละคร มีแรงจูงใจภายในภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองและมีแรงจูงใจในการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยกิจกรรมตามปกติ

อมรรัตน์ สละใจ (2543 : 76) ได้ศึกษาเอกสารประกอบการเรียน วิชาวัฒนธรรมท้องถิ่น สุรินทร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่าเอกสารประกอบการเรียนมีประสิทธิภาพเท่ากับ 92.04/90.98 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 มีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 และมีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาวัฒนธรรมท้องถิ่นสุรินทร์ โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร (2545 : 68) ได้ศึกษาการพูดภาษาอังกฤษระหว่างวิธีสอนที่ใช้กิจกรรมการละครกับวิธีสอนแบบปกติและศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อกิจกรรมการละคร กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 1 สาขาการบัญชี โรงเรียนเทคโนโลยีนครปฐม จังหวัดนครปฐม เลือกแบบเจาะจงจำนวน 45 คน โดยใช้แผนการสอนมี 2 แบบ คือ แผนการสอนที่ใช้กิจกรรมการละครและแผนการสอนแบบปกติ แผนการสอนละ 16 คาบ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่เรียนโดยวิธีสอนที่ใช้กิจกรรมการละครสูงกว่าวิธีการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 และนักศึกษามีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการละครอยู่ในระดับดี

ประคองศรี สายทอง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียน ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 57 คน ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การวิจัยโดยใช้เอกสารประกอบการเรียน เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังจากการใช้เอกสารประกอบการเรียน ผลการวิจัย พบว่านักเรียนที่เรียน โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

ประเทือง ใจหาญ (2546 : 108) ได้ศึกษาทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังเรียนของแต่ละกลุ่ม คือ ระหว่างกลุ่มที่เรียน โดยใช้และไม่ใช้กิจกรรมการละครและเพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ก่อนและหลังเรียนของแต่ละกลุ่ม คือกลุ่มที่เรียน โดยใช้และไม่ใช้กิจกรรมละคร กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่กำลังเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 ของโรงเรียนบ้านยางเดี่ยว จังหวัดสุรินทร์ ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย แล้วจับสลากเพื่อแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม กลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แผนการสอนทักษะการพูดภาษาอังกฤษ มี 2 ชุด คือแผนการสอนที่ใช้กิจกรรมการละคร และแผนการสอนที่ไม่ใช้กิจกรรมการละคร โดยใช้เนื้อหาตามหนังสือ แผนการสอนชุดละ 23 คาบ คาบละ 50 นาที แบบทดสอบวัดความสามารถด้านทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และแบบสอบถามวัดแรงจูงใจในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ สอนนักเรียนกลุ่มทดลองโดยใช้แผนการสอนที่ใช้กิจกรรมการละคร และสอนกลุ่มควบคุมโดยใช้แผนการสอนที่ไม่ใช้กิจกรรมการละคร เป็นเวลา 6 สัปดาห์ โดยให้นักเรียนทั้ง 2 กลุ่มทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และตอบแบบสอบถามวัดแรงจูงใจในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ หลังการทดลองนักเรียนที่เรียน โดยใช้กิจกรรมละคร แตกต่างจากกลุ่มที่เรียน โดยไม่ใช้กิจกรรมการละคร โดยที่คะแนนของกลุ่มที่เรียน โดยใช้กิจกรรมละครสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้กิจกรรมละครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนในกลุ่มทดลองที่เรียน โดยใช้กิจกรรมการละคร มีแรงจูงใจในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม โดยมีคะแนนเฉลี่ยคือ 89.75 กับ 84.75

จิตติมา แสงสำลี (2547 : 139) ได้ศึกษาการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นบ้านและการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่าผลการทดสอบก่อนและหลังการพัฒนาการเรียนการสอน โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอน พบว่า ผลการทดสอบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อเอกสารประกอบการเรียนการสอนอยู่ในระดับดี

จตุพร คงสุชี (2547 : 101) ได้ศึกษาผลการใช้เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง การเปรียบเทียบในการพัฒนาการเรียนรู้ในวิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 โรงเรียนบางไทรวิทยา อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่าเอกสารประกอบการเรียน เรื่องการเปรียบเทียบในการพัฒนาการเรียนรู้ในวิชาภาษาอังกฤษมีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.00/81.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

พันทิพา บึงจังกะตา (2549 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียน โดยใช้ภาพการ์ตูน เรื่อง การเลือกซื้อสินค้าและบริการ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหัวหมู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 การวิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเอกสาร ประกอบการเรียน โดยใช้ภาพการ์ตูน เรื่อง การเลือกซื้อสินค้าและบริการชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ 80/80 ศึกษาดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่ใช้เอกสารประกอบการเรียน โดยใช้ภาพการ์ตูนที่สร้างขึ้นกับเกณฑ์ร้อยละ 80 และศึกษาความพึงพอใจ ของผู้เรียนที่มีต่อเอกสารประกอบการเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนบ้านหัวหมู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 31 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ เอกสารประกอบการเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ แบบวัดความพึงพอใจต่อเอกสารประกอบการเรียน ผลการศึกษาพบว่า เอกสารประกอบการเรียน โดยใช้ภาพการ์ตูน เรื่อง การเลือกซื้อสินค้าและบริการ ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.21 / 82.91 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ดัชนีประสิทธิผล ของแผนการ จัดการเรียนรู้และเอกสารประกอบการเรียน มีค่าเท่ากับ 0.73 หมายความว่า ผู้เรียน มีความรู้เพิ่มขึ้น หลังจากเรียน ร้อยละ 73 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่ใช้เอกสาร ประกอบการเรียน ที่สร้างขึ้นกับเกณฑ์ร้อยละ 80 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และนักเรียน มีความพึงต่อเอกสารประกอบการเรียนพอใจ โดยใช้ภาพการ์ตูน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ทิพย์ภา รอดศรี (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้เอกสารประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (งานประดิษฐ์) เรื่องการร้อยมาลัยดอกไม้มัด ผลการศึกษาพบว่าเอกสารประกอบการเรียน มีค่าดัชนีประสิทธิผลสูงกว่า 0.50 ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจ ต่อการเรียนรู้โดยใช้เอกสารประกอบการเรียน เรื่องการร้อยมาลัยดอกไม้มัดในระดับมาก

ประภา พันธุ์รักษ์ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนงาน ประดิษฐ์ เรื่อง งานบายศรี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้ายข่อยโทน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า เอกสารประกอบการเรียน มีประสิทธิภาพ 87.68 / 92.30 นักเรียนที่เรียนด้วย เอกสารประกอบการเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

สาคร พงษ์พุก (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้เอกสารประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทาจุมเงินวิทยาคาร อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ปีการศึกษา 2550 จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่าประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพ 84.99 / 93.77 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

รัตนารักษ์ ภูธรเลิศ (2551 : 83-89) ได้ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละครตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ในช่วงเวลาที่ต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายหญิงที่มีอายุระหว่าง 5 – 6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนสุเหร่าลาดบัวขาว สำนักงานเขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) การทดลองใช้เวลา 8 สัปดาห์ ๆ ละ 4 วัน ๆ ละ 60 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แผนการจัดกิจกรรมการละครตามรูปแบบพหุปัญญาซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .86 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย มัชฐาน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ Wilcoxon Matched Pairs Signed – Ranks Test ซึ่งผลการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละครตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้มีความสามารถทางพหุปัญญาทั้ง 9 ด้าน ได้แก่ ความสามารถทางด้านภาษา ความสามารถทางด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ความสามารถทางด้านมิติ ความสามารถทางด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ความสามารถทางด้านดนตรี ความสามารถทางด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ความสามารถทางด้านความเข้าใจตนเอง ความสามารถทางด้านธรรมชาติ ความสามารถด้านอัตถวณิยมสูงขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกช่วงของการเปรียบเทียบ และความสามารถทางพหุปัญญามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้นตลอดช่วงของการจัดกิจกรรม

สรุปได้ว่าเอกสารประกอบการเรียน มีลักษณะเป็นสื่อหรือนวัตกรรมในการจัดกระบวนการเรียนการสอนประเภทหนึ่งที่น่าเสนอเนื้อหาวิชาต่าง ๆ อย่างเป็นเอกเทศและมีประโยชน์ในการใช้เป็นคู่มือครูเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนของครูและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรส่วนการนำเอกสารประกอบการเรียนมาใช้ร่วมกับการแสดงละครกับเด็กนักเรียนช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดจินตนาการมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมาก ทำให้ผลการเรียนมีประสิทธิภาพเด็กเกิดการพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ สูงขึ้น

งานวิจัยต่างประเทศ

โรบิน (Robin. 1988 : 41-42) ได้ศึกษาถึงประโยชน์ของการใช้กิจกรรมการละครในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และงานวิจัยได้แสดงให้เห็นว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่ใช้กิจกรรมการละครมีประสบการณ์ในด้านความคิดที่เป็นลำดับ อารมณ์ที่มั่นคง ลดความหวาดกลัว มากกว่านักเรียนที่ไม่ได้ใช้กิจกรรมการละคร รูปแบบของการใช้กิจกรรมการละครที่นำมาใช้ในห้องเรียน เช่น การแสดงสด บทบาทสมมติ การใช้กิจกรรมละครในชั้นเรียนทำให้ครูผู้สอนมีบทบาทในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าเป็นผู้บังคับ ผู้สอนเป็นแหล่งความรู้ เป็นผู้ประสานงาน และเป็นผู้แนะแนวทาง โดยการตั้งหัวข้อให้นักเรียนเป็นผู้เลือก ในทางปฏิบัติ ครูที่สอนภาษาอังกฤษจะต้องค้นหาวิธีใช้กิจกรรมการละครที่สามารถทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดีที่สุด

รอสส์ (Ross. 1993 : 849) ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการกลุ่มสัมพันธ์เพื่อทดสอบความเป็นไปได้ของการใช้กลุ่มการละคร กลุ่มตัวอย่างเป็นครูสอนภาษาอังกฤษและนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยได้ทำการแนะนำกลวิธีการละครหลายรูปแบบซึ่งจะนำมาใช้ในการเรียนการสอนในชั้นเรียน ครูและผู้วิจัยได้ทำงานร่วมกันโดยวางแผนการแสดง การสังเกต และผลสะท้อนกลับของการละคร ซึ่งการทำงานของครูและผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการสอบถาม แลกเปลี่ยนประสบการณ์และหาทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น ผลของการวิจัยพบว่าหัวข้อที่มีการอภิปรายเกี่ยวกับการใช้ละครในชั้นเรียน คือ เกิดความไม่มั่นคง เกิดความตึงเครียด เกี่ยวกับความเข้าใจ ความตระหนักของเวลา การเสนอสภาพการณ์ สิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์สำหรับครูที่สอนภาษาอังกฤษที่จะนำการละครมาใช้ในชั้นเรียน

สเตราส์ (Straus. 1993 : 4239) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาว่าการเรียนรู้ในชั้นเรียนจะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์นอกชั้นเรียนได้หรือไม่ ผู้วิจัยได้นำละครมาใช้เพื่อสอนทักษะต่าง ๆ ทำการสังเกตเป็นกรณีศึกษา ผลของการวิจัยสรุปได้ว่าการใช้กิจกรรมการละครทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนพัฒนาทักษะในตัวเองและกับผู้อื่น เช่น เกิดแรงจูงใจ การเป็นผู้นำ การเจรจา การแก้ปัญหา การเลือกพฤติกรรมที่เหมาะสม การจัดการด้วยตนเอง และการสื่อสาร

วูล์ฟ (Wolf. 1994 : 7-44) ได้ศึกษาเกี่ยวกับนักเรียนที่เรียนซ่อมเสริมการอ่าน ที่เรียนด้วยการแปลบทอ่านแล้วนำบทอ่านมาแสดงเป็นละคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับ 3 และ 4 ผู้วิจัยได้เข้าสังเกตการณ์บันทึกเสียงและวิดีโอทัศน์ สัมภาษณ์และวิเคราะห์งานแปลของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนได้เรียนรู้บทบาทของตัวละคร การวิจารณ์และการประเมินผลการแสดงของตนเอง และผู้อื่น นักเรียนได้มีการแสดงออกอย่างเสรีเป็นธรรมชาติโดยไม่มีความรู้สึกคิดขัด

จากงานวิจัยที่กล่าวมาจะเห็นว่า การจัดกิจกรรมการละครทำให้เด็กมีการพัฒนาจินตนาการ และความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนมีทักษะความคิดสูงขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีความกระตือรือร้นและความคล่องแคล่วในการทำกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University